Milliy tiklanishdan — milliy yuksalish sari

YANGI O'ZBEKISTON

ljtimoiy-siyosiy gazeta

№ 247 (1036), 2023-yil 28-noyabr, seshanba

YIRIK ENERGETIKA LOYIHALARIGA START BERILDI

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 27-noyabr kuni Saudiyaning yetakchi "ACWA Power" kompaniyasi bilan amalga oshirilayotgan loyihalar – Sirdaryo viloyatida 1500 megavatt quvvatli zamonaviy bugʻ-gaz elektr stansiyasini tarmoqqa ulash hamda Toshkent viloyatida "yashil vodorod"ni "pilot" tarzda ishlab chiqarish quvvatlarini barpo etishni boshlash marosimida ishtirok etdi.

Ta'kidlash joizki, Sirdaryodagi qiymati 1,1 milliard dollar boʻlgan issiqlik elektr stansiyasi loyihasi 3 milliondan ziyod xonadon va yuzlab sanoat korxonalarining elektr energiyasiga

ehtiyojini ta'minlashga imkon beradi. Bundan tashqari, mintaqamizda ilk bor "yashil vodorod" ishlab chiqarish bo'yicha oʻxshashi yoʻq korxona tashkil etilmoqda. Ushbu "pilot" loyiha doirasida mam-

lakatimizda birinchi bosqichda 3 ming tonna vodorod ishlab chiqariladi va keyinchalik mineral oʻgʻitlarga qayta ishlanadi, shuningdek, 52 megavattlik shamol elektr stansiyasi quriladi.

Umuman, "ACWA Power" kompaniyasi ishtirokida Oʻzbekistonda 7,5 milliard dollarlik yirik energetika loyihalari muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda.

Ushbu loyihalarning ishga tushirilishi 2030-yilga borib 25 gigavatt qayta tiklanuvchi energiya quvvatlarini yaratish, 4,5 milliard kub metr gazni iqtisod qilish va atmosferaga zararli moddalar tashlan-

malarini 3 million tonnagacha qisqartirish imkonini beradi.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati suratlari

SAUDIYA ARABISTONI BILAN KENG KO'LAMLI SHERIKIII RIVOJLANTIRISH LOYIHALARI MUHOKAMA QILINDI

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 27-noyabr kuni Saudiya Arabistoni Podshohligi investitsiyalar vaziri Holid al-Falih boshchiligidagi delegatsiyani qabul qildi.

Oʻzbekiston bilan Saudiya oʻrtasidagi koʻp qirrali hamkorlik va keng koʻlamli sheriklikni yanada kengaytirish, shu jumladan, oliy darajadagi kelishuvlarni soʻzsiz amalga oshirishning dolzarb masalalari koʻrib chiqildi.

Uchrashuv avvalida investitsiyalar vaziri Oʻzbekiston yetakchisiga Saudiya Arabistoni Podshohi Salmon bin Abdulaziz Ol Saud hamda Valiahd, Bosh vazir Muhammad bin Salmon Ol Saudning salomi va eng ezgu tilaklarini yoʻlladi.

Davlatimiz rahbari keyingi yillarda o'zaro manfaatli hamkorlik jadal rivojlanib borayotganini katta mamnuniyat bilan qayd etdi.

O'zaro savdo ko'rsatkichlari, O'zbekiston iqtisodiyotiga, eng avvalo, "yashil" energetika sohasiga Saudiyaning toʻgʻridan-toʻgʻri investitsiyalari hajmi, aviaqatnovlar soni ortib bormoqda.

Saudiya taraqqiyot fondi koʻmagida sogʻliqni saqlash, ta'lim, suv ta'minoti va boshqa yoʻnalishlarda bir qator ijtimoiy ahamiyatga ega

loyihalar amalga oshirilmogda. O'zbekistonning iqtisodiy imkoniyatlarini ken-

gaytirish boʻyicha qoʻshma fond tashkil etilmoqda. Saudiya delegatsiyasining bu galgi tashrifi doirasida kimyo, energetika, qishloq xo'jaligi, farmatsevtika, IT va infratuzilmani rivojlantirish sohalarida 12 milliard dollarlik o'zaro manfaatli loyihalarni amalga oshirish boʻyicha kelishuvlar imzolandi.

Yurtimizning turli hududlaridagi yirik energetika loyihalarini amalga oshirishni jadallashtirish muhimligi qayd etildi.

Shuningdek, transport infratuzilmasi va kommunal xoʻjaligi, geologiya, irrigatsiya, maishiy chiqindilarni qayta ishlash, oliy ta'lim, mehnat migratsiyasi bo'yicha umumiy qiymati 11 milliard dollarlik yangi loyiha va dasturlarni ilgari surishga kelishib olindi.

Oʻzbekistonda "yashil" energetikani rivojlantirishda eng katta sarmoyador va strategik hamkor boʻlgan "ACWA Power" kompaniyasi bilan sermahsul hamkorlik alohida qayd etildi. Bugungi kunda kompaniya bilan birgalikda qiymati 7,5 milliard dol-

larlik loyihalar amalga oshirilmoqda. Prezidentimiz Sirdaryo viloyatida 1,5 gigavatt quvvatli zamonaviy issiqlik elektr stansiyasining faoliyati hamda Toshkent viloyatida "yashil vodorod"ni "pilot" tarzda ishlab chiqarish quvvatlarini barpo etish ishlari boshlanayotganini olqishladi.

Shuningdek, vazir Holid al-Falihni Oʻzbekiston va Saudiya Arabistoni oʻrtasidagi koʻp qirrali va o'zaro manfaatli munosabatlarni rivojlantirishga qoʻshgan katta hissasi va har tomonlama koʻmagi uchun "Do'stlik" ordeni bilan taqdirlash marosimi boʻlib oʻtdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining FARMONI

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH TIZIMINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH HAMDA DAVLAT ORGANLARI VA TASHKILOTLARI FAOLIYATI USTIDAN JAMOATCHILIK NAZORATI TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORA-TADBIRLARI TO'G'RISIDA

Korrupsiyani oldini olish va unga qarshi kurashish sohasida olib borilayotgan ishlarning natijadorligini oshirish, muhim ijtimoiy masalalarga oid ochiq ma'lumotlar koʻlamini yanada kengaytirish, ulardan toʻsiqlarsiz foydalanishni ta'minlash, shuningdek, "O'zbekiston — 2030" strategiyasida belgilangan vazifalarni amalga oshirish magsadida:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish milliy kengashi (keyingi oʻrinlarda — Milliy kengash), Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi (keyingi oʻrinlarda Agentlik), Bosh prokuraturaning

korrupsiyaga oid jinoyatlarning oldini olish bo'yicha quyidagi tizimni joriy etish haqidagi taklifi ma'qullansin:

har chorakda Agentlik davlat organlari va tashkilotlari kesimida sodir etilgan korrupsiyaga oid jinoyatlarni tahlil qiladi va ushbu jinoyatlar koʻrsatkichi oshgan davlat organlari va tashkilotlariga kechiktirib boʻlmaydigan choratadbirlar belgilash uchun Agentlik xodimlari ishtirokida koʻrib chiqilishi majburiy boʻlgan taqdimnoma kiritib boradi;

Davomi 2-betda

O'zA

8-DEKABR - O'ZBEKISTON **RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASI KUNI**

HUQUQLAR TENG VA KAFOLATLI

Davomi 3-betda

Har qanday davlat qudratining poydevori, mamlakatning ertangi kuni qanday boʻlishi amaldagi ta'lim-tarbiya tizimiga bog'liq. Shu bois, davlat fuqarolarning ta'limga oid huquqlarini amalga oshirishni o'z zimmasiga oladi. Yurtimizda ham yoshlarning sifatli ta'lim olish huquqini to'laqonli ta'minlash maqsadida mustahkam konstitutsiyaviy asoslar yaratilgan. Bu boradagi chora-tadbirlar joriy yil 30-aprel kuni yangi tahrirda

qabul qilingan Konstitutsiyamizda

qator yangi normalar bilan yanada

takomillashdi.

DOLZARB MAVZU

Xotin-qizlarning jamiyat va davlat boshqaruvida faol ishtirok etishi bugungi kunning dolzarb masalasidir. Milliy siyosatimiz markazida turadigan eng ezgu maqsad oilalar mustahkamligini, ayollarimizning huquqiy himoyasi va osoyishta hayotini ta'minlashdan iborat.

> Shavkat MIRZIYOYEV, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti

XOTIN-QIZLARNI RAHBARLIKKA TAYYORLASHNING MILLIY MODELI

Prezidentimiz BMT Bosh Assambleyasi 78-sessiyasidagi nutqida mamlakatimizda gender tenglikka erishish borasidagi tizimli ishlarni sarhisob qilib, xotin-qizlarning davlat boshqaruvidagi ulushi birinchi marta 35 foizga yetganini alohida qayd etdi.

Haqiqatan, jamiyat farovonligini oshirish xotin-qizlarga e'tibor, huquq va manfaatlarini ta'minlash masalalari bilan bevosita bog'liq. O'z navbatida, yuqoridagi koʻrsatkichlarga asoslanib aytish mumkinki, yangi Oʻzbekistonda gender tenglikni ta'minlash masalasi davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biriga aylandi.

www.yuz.uz

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining FARMONI

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH TIZIMINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH HAMDA DAVLAT ORGANLARI VA TASHKILOTLARI FAOLIYATI USTIDAN JAMOATCHILIK NAZORATI TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORA-TADBIRLARI TO'G'RISIDA

ma'lumotlar almashinuvi samaradorligi,

qayta aloqaning mavjudligi, shu jum-

ladan, tezkorligi va belgilangan muddat-

larda amalga oshirilishi darajasini tek-

monidan aloga vositalaridan (telefon

qoʻngʻiroqlari, elektron pochta va boshqa

aloqa kanallari) foydalangan holda

natijalari boʻyicha davlat organlari

va tashkilotlariga oʻzining ochiqlikni

ta'minlashga oid faoliyatini yaxshilash

hamda takomillashtirish uchun koʻrib

chiqilishi majburiy boʻlgan taqdimnoma

"Qayta aloqaning sirli mijozi" tadbirini

oʻtkazishda huquqbuzarliklar sodir etish-

ga ogʻdirish va undash, shu jumladan,

nizoli, bahsli holatlarni va kamchiliklarni

o'tkazishda Agentlik mas'ul xodimlari-

dan tashqari boshqa shaxslardan foy-

o'rganish obyektiga tashrif buyurish.

kamchiliklar vazirlik va idoralar xodim-

larini javobgarlikka tortish uchun asos

boʻlmaydi, ish beruvchi tomonidan shax-

siy tashabbus koʻrsatilgan holatlar bun-

7. Agentlik (A.Burxanov) xalqaro tash-

uch oy muddatda davlat organ-

kilotlar va xorijiy ekspertlarni jalb etgan

lari va tashkilotlarining ochiqlikni

ta'minlashga mas'ul xodimlarini ochiq-

lik sohasidagi milliy qonunchilik va

xalqaro standartlar talablari boʻyicha

oʻqitishga qaratilgan onlayn malaka

oshirish tizimini elektron platforma

lozim boʻlgan davlat organlari va tash-

kilotlari, shuningdek, ularning mas'ul

xodimlari ro'yxati va aniq muddatlarini

ishlab chiqib, Vazirlar Mahkamasiga kirit-

yakuni bo'yicha har bir tinglovchi egal-

lagan bilim va malakasi test sinovidan

o'tkazilib, natijalarini to'plangan ballar

reytingi asosida ochiq e'lon qilib borish

chilik hujjatlarida belgilangan talablar,

xorijiy mamlakatlarning ilgʻor tajribasi

va xalqaro standartlar talablaridan

kelib chiqib, muntazam takomillashtirib

dentining 2021-yil 16-iyundagi "Davlat

organlari va tashkilotlarining faoliyati

ochiqligini ta'minlash, shuningdek, ja-

moatchilik nazoratini samarali amalga

oshirishga doir qo'shimcha chora-tad-

birlar toʻgʻrisida"gi PF-6247-son Farmo-

niga 2-ilovaga muvofiq qoʻshimcha

9. Agentlik uch oy muddatda qonun-

chilik hujjatlariga ushbu Farmondan kelib

chiqadigan oʻzgartirish va qoʻshimchalar

toʻgʻrisida Vazirlar Mahkamasiga takliflar

marali tashkil qilishga mas'ul va shaxsiy

javobgar etib Korrupsiyaga qarshi kura-

shish agentligi direktori A.E.Burxanov

ralar faoliyatini muvofiqlashtirish va

nazorat qilish Oʻzbekiston Respublikasi-

ning Bosh vaziri A.N.Aripov zimmasiga

11. Farmon ijrosi uchun mas'ul ido-

10. Mazkur Farmonning ijrosini sa-

8. O'zbekiston Respublikasi Prezi-

elektron platforma modullari qonun-

elektron platforma o'quv modullarini

elektron platforma orqali oʻqitilishi

asosida yoʻlga qoʻysin;

tartibini joriy etsin;

(to'ldirib) borsin.

kiritilsin.

kiritsin.

belgilansin.

yuklansin.

Tadbir natijalari boʻyicha aniqlangan

"Qayta aloqaning sirli mijozi" tadbirini

Bunda quyidagilar taqiqlanadi:

sun'iy ravishda keltirib chiqarish;

Agentlikning mas'ul xodimlari to-

shirish maqsadida o'tkaziladi;

masofaviy tartibda o'tkaziladi;

yuboriladi.

dalanish;

dan mustasno.

holda:

Boshlanishi 1-betda

har yarim yilda jinoyatlarning oldini olish hamda ularga imkon bergan omillarni bartaraf etish boʻyicha koʻrilayotgan choralar Milliy kengash yigʻilishlarida tegishli davlat organlari va tashkilotlarining birinchi rahbarlari ishtirokida tanqidiy muhokama qilib boriladi.

- Korrupsiyaga qarshi kura-2. boʻyicha 2023-2024-yillarga moʻljallangan davlat dasturi 1-ilovaga muvofiq tasdiqlansin.
- 3. 2023-yil 1-dekabrdan boshlab Ochiq ma'lumotlar sifatida joylashtirilishi kerak boʻlgan ijtimoiy ahamiyatga molik ma'lumotlar ro'yxati quyidagi ma'lumotlar bilan to 'Idirilsin:

hududlar kesimida "Haj" tadbiriga borish uchun navbatda turgan ziyoratchilarning yagona onlayn navbati to'g'risidagi (ziyoratga boruvchi shaxsning arizasi navbatga qoʻyilgan sana va ro'yxatdagi tartib raqami) ma'lumotlar;

bolalarni davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlariga qabul qilish uchun berilgan arizalar navbati (roʻyxati) toʻgʻrisidagi (ariza navbatga qoʻyilgan sana, roʻyxatdagi tartib raqami, yosh guruhi hamda tashkilot raqami) ma'lumotlar;

davlat organlari va tashkilotlarida davlat xaridlarini amalga oshirish tartib-taomillarini belgilovchi xarid komissiyasining ichki idoraviy tartibi (nizom, reglament, yoʻriqnoma yoki boshqa ichki idoraviy hujjat);

markaziy, hududiy va tizim tashkilotlarida bo'sh ish o'rinlari, ishga qabul qilish shartlari, nomzodlarga qoʻyiladigan talablar va taqdim qilinishi lozim boʻlgan hujjatlar toʻgʻrisidagi ma'lumotlar;

davlat organlari va tashkilotlari tomonidan nodavlat notijorat tashkilotlarga taqdim etilgan grant va ijtimoiy buyurtma loyihalari haqidagi ma'lumotlar, shu jumladan, g'olib bo'lgan nodavlat notijorat tashkilotlari va ularning buyurtma doirasida bajargan ishlari yuzasidan hisobotlari haqidagi ma'lumotlar.

- 4. Agentlikning quyidagi jarayonlarni internet tarmog'i orqali jonli efirga uzatish tartibini joriy etish toʻgʻrisidagi taklifi ma'qullansin:
- a) falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasini olish uchun ilmiy kengash tomonidan oʻtkaziladigan dissertatsiya himoyasi (yopiq ilmiy ishlar bundan mustasno);
- b) o'rta-maxsus va professional ta'lim muassasalarining, (shu jumladan, "Temurbeklar maktablari" harbiy-akademik litseylarining) test sinovlari hamda Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarga kirish imtihonlari;
- d) oliy ta'lim muassasalari bazasidagi harbiy ta'lim fakultetlariga (harbiy kafedra) qabul qilishdagi saralash tanlovlarining quyidagi bosqichlari:

umumjismoniy tayyorgarlikni baho-

chaqiriqqacha boshlang'ich tayyorgarlik dasturi boʻyicha bilim darajasini

- 5. Agentlikka davlat organlari va tashkilotlarining qayta aloqa tizimi samaradorligi darajasini baholash maqsadida "Qayta aloqaning sirli mijozi" tadbirlarini tashkil etish va o'tkazish vazifasi yukla-
- 6. Belgilansinki, "Qayta aloqaning sirli mijozi" tadbiri:

davlat organlari va tashkilotlaridagi ishonch telefonlarining (Call-markaz) hamda ularning rasmiy veb-saytlarida e'lon qilingan telefon raqamlarining doimiy ravishda ishchi holatdaligi,

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti

Toshkent shahri, 2023-yil 27-noyabr

yuz_official

yuz.uz_news

DOLZARB MAVZU XOTIN-QIZLARNI RAHBARLIKKA

Farangiz AVAZBEKOVA, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi **Davlat xizmatini** rivojlantirish agentligi mas'ul xodimi, yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori

Boshlanishi 1-betda

Keyingi yillarda bu sohada qabul qilingan qonun hujjatlari, ularni amalda keng joriy etishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar xotin-qizlarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ishonchli ta'minlash, davlat va jamiyat hayotidagi oʻrnini yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Xotin-gizlarning ijtimoiy, siyosiy faolligi va davlat boshqaruvining qarorlar qabul qilish jarayonidagi ishtiroki mamlakat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Darhaqiqat, zimmasidagi vazifalar ijrosi va ijro intizomiga katta mas'uliyat bilan yondashishi, ishchanlik salohiyati, muloqot koʻnikmalari yaxshi rivojlangani, tezkor va qat'iyat bilan qaror qabul qila olish mahorati va bu jarayonda boshqa insonlar fikrini ham inobatga olib, xulosa qilish xususiyati davlat xizmatida xotin-qizlarning oʻziga xos oʻrin tutishini koʻrsatib turibdi.

Shu tufayli davlat boshqaruvida xotin-qizlar salmog'ini oshirish, xususan, salohiyatli rahbar ayollar korpusini shakllantirish davlat fuqarolik xizmatini rivojlantirish kun tartibidagi eng dolzarb masalalardan biriga aylandi.

Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi tomonidan ochiq tanlovlar yoʻlga qoʻyilganidan soʻng amalda barcha uchun bir xil talablar belgilandi, ish beruvchi, kadrlar boshqarmasi vakillari va nomzodlar oʻrtasidagi inson omili cheklandi. Bu, albatta, xotin-qizlarning

eng salohiyatli xotin-qizlarni davlat xizmatiga jalb qilish, ular uchun davlat xizmati jozibadorligini oshirish bo'lsa, ikkinchi katta bir yoʻnalish davlat xizmati boshqaruvida yuqori qobiliyatli — HiPo (High potential) egalari boʻlgan ayol kadrlarni tizimli ravishda rahbarlik lavozimlariga tayyorlab, salohiyatli rahbar ayollar korpusini shakllantirishdan

BMT Taraqqiyot dasturining davlat boshqaruvida gender tenglikni ta'minlash bo'yicha hisobotidagi davlat idoralarida qarorlar qabul qilishda ayollarning teng ishtiroki boʻyicha tahlillariga koʻra, dunyo boʻylab 46 foiz davlat xizmatchilari xotin-qizlar boʻlib, ularning faqat 31 foizi yuqori rahbarlik lavozimlarida faoliyat yuritadi. Bu esa "oynali shift" muammosi sababli ayol xodimlar koʻproq quyi va oʻrta boʻgʻinlarda qolib ketayotganini va bu holat butun dunyo mamlakatlari uchun birday dolzarb masala ekanini koʻrsatib turibdi.

Psixolog va sotsiologlar fikricha, professional rahbar — jinsidan qat'iy nazar, muvaffaqiyatli boshqaruv uchun muayyan xususiyatlarga ega boʻlgan shaxs. Samarali boshqaruv va menejment uchun rahbarning gender muno-

malakasi, bilim va salohiyati tegishli rahbarlik lavozimiga muvofiq emasligini koʻrsatib oʻtishimiz mumkin.

TAYYORLASHNING MILLIY MODELI

Mutaxassislarni yaxshi rahbar kadr qilib shakllantirish uchun esa ularda kadrlar bilan samarali ishlash va boshqaruvda optimal qarorlar qabul qilish, inson resurslarini rivojlantirish, innovatsiyalarni yoʻlga qoʻyish, tanqidiy va tizimli fikrlash hamda rahbarlik kompetensiyalarida zarur yumshog koʻnikmalarni (soft skills) shakllantirish talab etiladi.

Shu bois, agentligimiz tomonidan Oila va xotin-qizlar qo'mitasi hamda Davlat boshqaruvi akademiyasi bilan hamkorlikda davlat organlarida faoliyat yuritayotgan eng salohiyatli xotin-qizlarni rahbarlikka tayyorlashga qaratilgan 2 oylik, 552 soatdan iborat "Rahbar ayollar maktabi" oʻquv dasturi ishlab chiqildi.

Dasturga muvofiq, davlat boshqaruvining turli sohalarida faoliyat yuritayotgan, yuqori kasbiy salohiyatga ega, tashabbuskor va islohotlarni amalga oshirishda faol ishtirok etayotgan 100 nafar yosh rahbar ayol tanlab olinib, ular uchun Davlat boshqaruvi akademiyasida ikki mavsumda oʻquv mashgʻulotlari tashkil etildi.

Mazkur dastur doirasida tinglovchilar rahbar ayollar faoliyatiga doir milliy va xorijiy tajriba, natijaga yoʻnaltirilgan boshqaruv, boshqaruvda ayollarning tarixiy va gender aspektlari, davlat siyosati sohalari, shuningdek, hududlarni jadal rivojlantirish, davlat boshqaruvini raqamlashtirish, korrupsiyaga qarshi kurashish kabi yoʻnalishlarda bilimlarini oshirdi.

Mashgʻulotlarni oʻtkazish uchun vazirlik va idoralarning tajribali rahbarlari, yugori malakali ekspert va amaliyotchilar jalb qilindi. Shuningdek, tinglovchilar uchun turli madaniy tadbirlar tashkil etildi. Kurs yakuni bo'yicha tinglovchilar o'zlashtirgan mavzular yuzasidan test sinovlari, ularning psixologik portretini aniqlash maqsadida maxsus soʻrovnomalar oʻtkazildi hamda kompetensiyalar boʻyicha suhbatlar tash-

"Rahbar ayollar maktabi" oʻquv dasturi yakunlariga koʻra, nomzodlar Milliy kadrlar zaxirasi ma'lumotlar bazasiga kiritildi. Hozir xorijiy til koʻnikmalari yugori boʻlgan xotin-qizlarni nufuzli xorijiy ta'lim muassasalarida stajirovka o'tash hamda eng salohiyatli va munosib nomzodlarni yuqori turuvchi rahbarlik lavozimlariga tavsiya etish jarayoni kechmoqda.

Prezidentimizning 2022-yil 1-martdagi "Oila va xotin-qizlar bilan ishlash, mahalla va nuroniylarni qo'llabguvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi farmoni bilan barcha shahar, shaharcha, qishloq va ovullardagi har bir mahallada xotin-qizlar faoli lavozimi joriy etildi. Bu orgali rahbar ayollarni shakllantirishning amaliy maktabi yaratildi. Hozir mahallalarda qariyb 10 ming xotin-qizlar faoli, o'rta bo'g'inda esa 207 ayol lavozimlarida faoliyat yuritmoqda.

Xotin-qizlarni rahbarlikka maqsadli tayyorlash uchun Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi Raisi oʻrinbosarlari, viloyatlar va Toshkent shahri hokimi oʻrinbosarlari hamda tuman (shahar) hokimlari lavozimiga 57 nafar, vazirlik va idoralarning rahbar oʻrinbosari lavozimlariga 19 nafar, "Salohiyatli kadrlar zaxirasi"ga 100 nafar, shuningdek, "Yosh rahbar kadrlar" zaxirasiga 10 nafar xotin-qiz saralab olinib Milliy kadrlar zaxirasi bazasiga kiritildi. Shu bilan birga, Davlat boshqaruvi akademiyasida tashkil etilgan maxsus qisqa muddatli o'quv kurslarida davlat organlarida faoliyat yuritayotgan 10 ming 196

Bugungi gender tenglikni ta'minlash siyosati negizida amalga oshirilayotgan, yuqorida sarhisob qilingan chora-tadbirlar natijasida xotin-qizlarni rahbarlikka tayyorlashning oʻziga xos milliy modeli shakllanmoqda.

xotin-qizning malakasi oshirildi.

Ushbu yoʻnalish doirasida belgilab olingan vazifalarni samarali ijro etish magsadli koʻrsatkichlarga erishish uchun bu boradagi islohotlar izchilligini ta'minlash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bunda rahbarlik lavozimida faoliyat yuritayotgan xotin-qizlarga boʻlgan salbiy munosabatlarni (stereotiplar) o'zgartirish, ularning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi o'rnini oshirish bo'yicha keng jamoatchilik ishtirokini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Hozirgi vaqtda ayol rahbarlarga nisbatan jamiyatda ishonchsizlik holatlari mavjudligi bois, rahbar xotin-qizlarimiz yanada bilimli va tajribali boʻlishi talab etiladi. Buning uchun esa ularning siyosiy va huquqiy bilimini oshirish, kasbiy bilim va malakasini rivojlantirish hamda ularni rahbarlik lavozimlariga maqsadli tayyorlashga qaratilgan ishlarni tizimli yoʻlga qoʻyish dolzarb masala hisobla-

Lavozimdan oʻsishda ayollar uchun "oynali shift" va genderning vertikal segregatsiyasi muammosi sabablarini bartaraf etish, ular uchun "karyera modeli" samarali amalga oshirilishini nazorat qilishda davlat tashkilotlaridagi xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlarni ta'minlash bo'yicha maslahat kengashlari mas'uliyatini kuchaytirish muhimdir.

Davlat xizmatining yoʻnalishlarida faoliyat yuritayotgan xotin-qizlar mavqeini oshirishga qaratilgan, xususan, davlat boshqaruvining turli boʻgʻinlarida muvaffaqiyatlarga erishayotgan xotin-qizlar to'g'risida televizion dasturlar yaratish, davra suhbatlari o'tkazish, ijtimoiy roliklar ishlab chiqish, milliy seriallarda davlat xizmatida faoliyat yuritayotgan ayollarning ijobiy imijini shakllantirishga e'tibor qaratish zarur.

Xotin-qizlarni rahbarlikka tayyorlashning oʻziga xos milliy modeli asosida davlat xizmatida bilimli va tashabbuskor, boshqaruvga oid kompetensiyalarni samarali oʻzlashtirgan salohiyatli rahbar ayollar korpusini shakllantirish mumkin boʻladi. Bu esa, o'z navbatida, ijtimoiy-siyosiy

Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi tomonidan ularning faoliyat samaradorligi, ya'ni KPI tizimi bo'yicha eng yuqori natijalarga erishganlari Milliy kadrlar zaxirasiga kiritilib, yuqori rahbarlik lavozimlari uchun maqsadli tayyorlanmoqda.

rivojlantirishda muhim omil boʻlish bilan birga, har tomonlama sogʻlom, yuksak tafakkurli, Uchinchi Renessans poydevorini yaratishga qodir, bilimdon, iqtidorli avlodni voyaga yetkazishdek ulugʻ maqsadimizni ham amalga oshirishga xizmat qiladi.

Xotin-qizlarni rahbarlikka tayyorlashning oʻziga xos milliy modeli asosida davlat xizmatida bilimli va tashabbuskor, boshqaruvga oid kompetensiyalarni samarali oʻzlashtirgan salohiyatli rahbar ayollar korpusini shakllantirish mumkin boʻladi. Bu esa, o'z navbatida, ijtimoiy-siyosiy hayotimizning turli sohalarini yanada rivojlantirishda muhim omil boʻlish bilan birga, har tomonlama sogʻlom, yuksak tafakkurli, Uchinchi Renessans poydevorini yaratishga qodir, bilimdon, iqtidorli avlodni voyaga yetkazishdek ulugʻ maqsadimizni ham amalga oshirishga xizmat qiladi.

davlat xizmatiga kirish imkoniyatlarini yanada kengaytirdi.

Avvallari ayollar davlat xizmatiga kirganlarning 5-8 foizini tashkil etgan boʻlsa, endi tanlov gʻoliblarining qariyb 34 foizi xotin-qizlardir.

Bugungi kunga qadar ochiq tanlovlarda 1,87 million nomzoddan ariza kelib tushgan boʻlsa, shulardan 437 mingdan ortigʻi (25 foiz) ayollar. Mazkur tanlovlarda 53 ming 68 fuqaro g'olib bo'lgan bo'lsa, ularning 17 ming

Kadrlar siyosatidagi gender tenglikni ta'minlashning birinchi yo'nalishi sabatlardagi oʻrni emas, balki masalani hal etishda ustuvorliklarni to'g'ri belgilay olishi, jamoani yo'naltira bilish qobiliyati, resurslarni ratsional taqsimlash asosida maqsadlarga toʻliq erishishi kabi kasbiy kompetensiyalari mavjudligi muhim ahamiyatga ega.

buning uchun ayollarning professional

Biroq vertikal segregatsiya va "oynali shift" muammosi mavjudligi tufayli ayollarimiz amaliyotda koʻproq oʻrta va quyi boʻgʻin rahbarlik lavozimlarida faoliyat yuritishiga toʻgʻri kelmoqda. Bunday holatga sabab sifatida esa rahbarlik majburiyati yuqoriligi va

Sh. MIRZIYOYEV 969 nafari xotin-qizlardir.

8-DEKABR - O'ZBEKISTON **RESPUBLIKASI**

KONSTITUTSIYASI KUNI

Davlat maktabgacha ta'lim va tarbiyani rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratishi belgilangan. Bu, o'z navbatida, davlat yangi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini qurish, mavjudlarini ta'mirlash, jumladan, davlat, davlat-xususiy sheriklik va xususiy bogʻchalarni ko'paytirish, yangi bog'chalarni tashkil etishga imtiyoz va subsidiyalar berish, pirovardida bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olishni yuqori koʻrsatkichlarga yetkazish choralari koʻrishini anglatadi.

HUQUQLAR TENG WAKAFOLATLI

Jamshidxon NURITDINOV, Adliya vazirligi boshqarma boshligʻi

Boshlanishi 1-betda

Buni birgina 50-modda misolida tahlil qilishimiz mumkin.

Birinchidan, unda davlat uzluksiz ta'lim tizimi, uning har xil turlari va shakllari, davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlari rivojlanishini ta'minlashi qayd etilgan. Bu maktabgacha ta'lim-tarbiyadan to oliy ta'limgacha hamda boshqa ta'lim turlarini, shuningdek, ta'limning kunduzgi, sirtqi, kechki, masofaviy, oilada ta'lim olish, mustaqil ta'lim olish, inklyuziv ta'lim va hokazo shakllarini tashkil etish va faoliyat yuritishiga imkoniyat yaratadi.

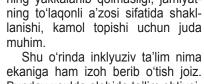
Ikkinchidan, davlat maktabgacha ta'lim va tarbiyani rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratishi belgilangan. Bu, o'z navbatida, davlat yangi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini gurish, mavjudlarini ta'mirlash, jumladan, davlat, davlat-xususiy sheriklik va xususiy bogʻchalarni koʻpaytirish, yangi bogʻchalarni tashkil etishga imtivoz va subsidiyalar berish, pirovardida bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olishni yuqori koʻrsatkichlarga yetkazish choralari koʻrishini anglatadi.

ning yakkalanib qolmasligi, jamiyat-

Bunday usulda alohida ta'lim ehtiyojlari va individual darajalarning xilmaxilligini hisobga olgan holda barcha ta'lim oluvchilar uchun teng imkoniyatlar ta'minlanadi.

Inklyuziv ta'limning maqsadi alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan oʻquvchilar uchun maktabda max-

Jumladan, alohida ta'lim ehtiyojlari boʻlgan bolalar oʻqitiladigan ayrim ta'lim muassasalarida ular uchun to'siqsiz muhit va imkoniyatlar yaratilmagandi. Shuningdek, ushbu ta'lim muassasalari zarur adabiyotlar, metodik qoʻllanmalar, turli kasblarga oʻqitishga moʻljallangan uskuna va jihozlar bilan toʻliq ta'minlanmagandi. Bundan tashqari, 2020-yildagi

bagʻrikenglik munosabatini shakllan-

lalar bilan bir qatorda alohida ta'lim

ehtiyojlari boʻlgan bolalarning agliy va ijtimoiy salohiyatini rivojlantirish;

ta'lim standartlariga muvofiq umumiy

o'rta ta'lim dasturlarini o'zlashtirish

rivojlanishi, emotsional-irodaviy so-

hasi, bilish faoliyatini faollashtirish,

ijtimoiy koʻnikma va salohiyatini

shakllantirish uchun shart-sharoit

bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga

maslahat yordami berish hamda ota-

onalarni farzandlariga ta'lim-tarbiya

berish, pedagogik texnologiyalar,

ta'lim-tarbiya metod va vositalarini

qo'llash sohasida xabardorlik daraja-

sini oshirish, ularni psixologik-peda-

tashkil etish sohasida qator muam-

mo va kamchiliklar mavjud edi.

Mamlakatimizda inklyuziv ta'limni

gogik jihatdan qoʻllab-quvvatlash.

— alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan

uchun imkoniyat yaratish;

ta'lim jarayonida sog'lom bo-

— barcha oʻquvchilar uchun davlat

oʻquvchilarning har tomonlama

statistikaga koʻra, yurtimizda 3,2 mingdan ortiq umumiy o'rta ta'lim maktabida 13 mingga yaqin o'quvchi inklyuziv ta'lim bilan qamrab olingandi. Bu boradagi mavjud muammo va kamchiliklarni bartaraf etish maqsadida 2020-yildan inklyuziv ta'limga jiddiy e'tibor qaratildi. Xususan, yangi tahrirda qabul qilingan "Ta'lim toʻgʻrisida"gi qonunga ilk bor inklyuziv (uygʻunlashgan) ta'lim shakli va tushunchasi kiritildi.

Shu bilan birga, 2020-yil 13-oktabrda Prezidentimizning "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi qarori qabul qilindi. Ushbu qaror bilan alohida ta'lim ehtiyojlari boʻlgan bolalar ta'limini

Xalqaro huquqning umume'tirof etilgan prinsip

tajribasi asosida qabul qilingan yangi tahrirdagi

Konstitutsiyaning 50-moddasi har bir fuqaroning

davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlari yanada

rivojlanishiga xizmat qiladi.

ta'lim olish huquqi to'liq ta'minlanishi, alohida ta'lim

ehtiyojlari boʻlgan bolalarni inklyuziv shaklda ta'lim

olishiga teng imkoniyatlar yaratib berilishi, shuningdek,

va normalari hamda ilgʻor xorijiy davlatlar

Uchinchidan, davlat bepul umumiy o'rta ta'lim va boshlang'ich professional ta'lim olishni kafolatlashi hamda umumiy oʻrta ta'lim majburiyligi mustahkamlangan. Bu maktab yoshidagi har qanday bola, albatta, maktabda oʻqishi shartligini hamda bunga toʻsqinlik qilishga hech kimning haqqi yoʻqligini bildiradi va ushbu majburiyat ta'lim oluvchiga ham, ta'lim tashkilotiga ham birdek mas'uliyatni yuklaydi.

To'rtinchidan, maktabgacha ta'lim va tarbiya, umumiy oʻrta ta'lim davlat nazoratida ekani, shuningdek, ta'lim tashkilotlarida alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bolalar uchun inklyuziv ta'lim va tarbiya ta'minlanishi mustahkamlab qoʻyilgan.

Ilgari faqatgina maktab ishlari davlat nazoratida edi, endilikda esa maktabgacha ta'lim ham davlat nazoratiga oʻtkazildi. Natijada bogʻcha va maktablarda bolalarning xavfsizligi va salomatligi, sanitariya-gigiyena talablariga rioya etilishi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan tarbiya, ta'limning yuqori sifati va mazmundorligi ta'minlanmoqda.

Ushbu normalar jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari boʻlgan bolalar uchun ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'lim tashkil etish va shunday nuqsonlarga ega bolalarsus vosita va metodlarni qo'llash orqali maxsus pedagoglarni jalb etgan holda toʻsiqsiz moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratish, ularning jamiyatga samarali moslashuvi hamda toʻlaqonli uygʻunlashuviga xizmat qiladigan sifatli umumiy o'rta ta'lim berishni ta'minlashdan iborat.

Uning vazifalari quyidagilar:

 rivojlanishning turli imkoniyatlariga ega boʻlgan oʻquvchilar uchun har qanday kamsitilishni istisno qiladigan, barcha bolalarga teng munosabatda boʻlishni ta'minlaydigan yagona moslashtirilgan ijtimoiy muhit

 jamoatchilik hamda ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarida alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan oʻquvchilar muammolariga nisbatan

2025-yilgacha rivojlantirishning maqsadli koʻrsatkichlari tasdiqlanib, unda 2025-yilgacha alohida ta'limga ehtiyoji bor bolalarning 40 foizi odatiy maktablarga jalb qilinishi hamda umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 51 foizida inklyuziv ta'lim tizimi joriy qilinishi nazarda tutildi.

Bir soʻz bilan aytganda, xalqaro huquqning umume'tirof etilgan prinsip va normalari hamda ilgʻor xorijiy davlatlar tajribasi asosida qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 50-moddasi har bir fuqaroning ta'lim olish huquqi toʻliq ta'minlanishi, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni inklyuziv shaklda ta'lim olishiga teng imkoniyatlar yaratib berilishi, shuningdek, davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlari yanada rivojlanishiga xizmat qiladi.

oʻzbekiston 2030 STRATEGIYASI

ORTDA - QO'L MEHNATI, **OLDINDA — TARAQQIY ETISH MAS'ULIYATI**

Nazarali NORBOYEV, Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti bosh ilmiy xodimi

Igtisodiyotni erkinlashtirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qoʻllabquvvatlashning samarali mexanizmlarini joriy etish amalga oshirilayotgan islohotlarning muhim yo'nalishidir. "O'zbekiston – 2030" strategiyasida ham bu borada keng gamrovli choratadbirlar belgilangan. Jumladan, monopol sohalarda xususiy sektor ulushini oshirish, sud va soliq sohasini yanada takomillashtirish, sanoat, xizmat koʻrsatish va servis sohalarini rivojlantirish kabi yoʻnalishlarda qator qoʻshimcha qulaylik va yengilliklar yaratish nazarda tutilgan.

Bu jarayonda sanoat ishlab chiqarishini yanada rivojlantirishni qoʻllab-quvvatlash, infratuzilma muammolarini bartaraf etish va innovatsion loyihalarni amalga oshirish muddatlarini qisqartirish maqsadida tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlashning yangi vositasi sifatida sanoat ipotekalaridan foydalanish taklif qilinmogda.

Sanoat ipotekasi kichik va oʻrta biznes uchun davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlanadigan kredit bo'lib, sanoat ishlab chiqarishi uchun koʻchmas mulk sotib olish mumkin. Bu esa sanoat sohasida tadbirkorlarning cheklangan. moliyaviy resurslari sharoitida ishlab chiqarishni yoʻlga qoʻyish yoki yangilash uchun resurs imkoniyatlarini kengaytirish, mahalliy xomashyo bazasidan samarali foydalanish va

larda energetika va issiqlik ta'minoti tizimini boshqarish kabi davlat monopol sohalarida xususiy sheriklik mexanizmlarini keng joriy etish rejalashtirilgan.

Ta'limni rivojlantirishda xususiy sektor imkoniyatlaridan toʻliq foydalanish maqsadida kelgusi besh yilda nodavlat umumiy oʻrta ta'lim tashkilotlari faoliyatini yoʻlga qoʻyish uchun 1 trillion so'm imtiyozli kredit ajratish belgilangan. 2024-yildan boshlab, har yili davlat-xususiy sheriklik asosida kamida 100 tadan umumiy oʻrta ta'lim muassasasi qurilishi boʻyicha shartnomalar tuzish koʻzda tutilmoqda.

Shu paytgacha, asosan, davlat korxonalariga tegishli boʻlgan strategik foydali qazilma konlarini mahalliy tadbirkorlik subyektlariga berish amaliyotini kengaytirish, oltin, kumush, rangli metallar, volfram, koʻmir hamda noruda konlarga berilgan ruxsatnomalar sonini 4 baro-

sayilgoh va koʻngilochar xizmatlarni rivojlantirish orgali tadbirkorlik subyektlari sonini oshirish rejalashtirilgan.

Bu bir garashda oddiy ishlardek tuyulishi mumkin. Lekin iqtisodiy jihatdan tahlil qilsak, birgina yoʻl boʻyi infratuzilmasini rivojlantirishga doir strategik magsadlarni amalga oshirish bilan yuzlab oilalar doimiy daromad manbaiga ega boʻladi.

Oilaviy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish hamda uning asosida bandlikni ta'minlashda oddiy qo'l mehnatidan sanoatlashgan ishlab chiqarish bosqichiga oʻtish, bunga kerakli uskuna sotib olish uchun imtiyozli kredit miqdorini 100 million soʻmgacha oshirish koʻzda tutilmoqda.

Tadbirkorlik faoliyati rivojiga bevosita ta'sir qiluvchi omillardan biri soliq siyosatining barqarorligi hisoblanadi. Amaliyotda tadbirkor-

bar oshirish ham 2030-yilgacha koʻzlangan maqsadlardan biri hisoblanadi.

Buning igtisodiy ahamiyati juda katta. Birinchidan, strategik foydali qazilmalardan toʻgʻri va samarali foydalanish imkoniyati, ikkinchidan, xususiy sektorda yana koʻplab ish oʻrinlari paydo boʻladi.

Suvni qayta ishlash, yetkazish va taqsimlash tizimiga xususiy sektorni jalb etish, dalaga suv yetkazadigan obyektlarni tadbirkorlar boshqaruviga berish boʻyicha dastlabki qadam qoʻvildi. Prezidentimizning joriy yil 24-oktabrdagi "Ichimlik suv ta'minoti va oqova suv tizimini yanada takomillashtirish boʻyicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qaroriga muvofiq, Kogon, Shirin, Yangiyer, Bekobod va Yangiyo'l shaharlarida ichimlik va

lar yil oxirida keyingi yil uchun soliq stavkalari miqdorini bilmaydi. Vaholanki, har qanday korxonaning igtisodiyoti koʻp jihatdan ushbu hisob-kitoblarga bogʻliq boʻlib, kelajak uchun prognozlarni toʻgʻri belgilashda muhim rol oʻynaydi.

Ilmiy oʻrganishlarda barqaror iqtisodiy rivojlanish uchun soliq shartlari oʻzgarmas saqlanishi, masalan, stavkalar oshirilmasligi eng yaxshi strategiya sifatida topilgan. Soliq tizimining bargaror boʻlishi nisbatan past soliq stavkalarini taqdim etishdan koʻra foydaliroq boʻlishi mumkin. Chunki u tadbirkorlik subyek tlariga yangi loyihalarning xatarlar va iqtisodini baholash hamda investitsion qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Investorlar uchun esa faoliyatini amalga oshirishda shart-sharoitlarni bashorat qilishning qo'shimcha huquqiy kafolatlarini yaratadi hamda koʻproq investitsiya jalb etishga yoʻl ochadi.

Shu nuqtayi nazardan, strategiyada biznes uchun qo'shilgan qiymat va foyda soliq stavkalari uch yil davomida oshirilmasligini kafolatlash koʻzda tutilgan. Aynan ikki soliq turiga nisbatan kiritilayotgan kafolat bejiz emas. Ular korxona va tashkilotlar tomonidan eng koʻp toʻlanadigan hamda moliyaviy natijalarga bevosita ta'sir qiladigan soliqlardir. Zero, zamonaviy biznesda soliq tizimi tadbirkorlik subyektlari uchun ragobat muhitini shakllantirishda muhim rol oʻynaydi. Toʻgʻri yoʻlga qoʻyilgan soliq tizimi davlat daromadlarini yigʻishni ta'minlabgina qolmay, qulay ishbilarmonlik muhitini ham yaratadi.

Bugungi kunda soliq xizmati organlari tomonidan my.soliq.uz — "Elektron soliq xizmatlari" portali orqali 50 dan ziyod davlat elektron xizmati koʻrsatib kelinmoqda. Bunday imkoniyatlarni uzviy davom ettirish maqsadida strategiyada soliq tizimini toʻliq ragamlashtirish, soddalashtirish va barcha tadbirkorlar uchun teng imkoniyatlar yaratish, shuningdek, rasmiy sektor nolegal faoliyatdan afzal va manfaatli bo'lishi uchun barcha zarur sharoitlarni ta'minlash masalalari ham koʻzda tutilgan.

Ushbu chora-tadbirlar elektron xizmatlar soni va sifatini yaxshilash, ma'lumotlarni qayta ishlash, tahlil qilish tezligini yanada oshirish va nolegal aylanma darajasini pasaytirish va bozor konyunkturasini oʻrganish uchun sharoit yaratadi.

Albatta, tadbirkorlik faoliyatini yuritish davomida yuzaga kelishi mumkin boʻlgan nizolarni hal qilishda sud organlarining o'rni juda muhim. Shu maqsadda sud hokimiyati mustaqilligini kuchaytirish va faoliyatida ochiqlikni ta'minlash orqali odil sudlovga erishish darajasini oshirishga alohida e'tibor qaratiladi. Xususan, tadbirkorlik subyektlariga nisbatan koʻrilayotgan jinoyat ishlarining 100 foizida himoyachi yoki jamoat himoyachisi ishtirokini ta'minlashga erishish ko'zda tutilmoqda.

Xulosa shuki, "O'zbekiston — 2030" strategiyasida koʻzda tutilgan qulay imkoniyatlar mamlakatimizda tadbirkorlik subyektlari va chet ellik investorlar faoliyati yanada kuchayishiga xizmat qiladi. Bu esa yurtimiz rivoji xalqimiz farovonligini oshirishda muhim qadam boʻladi.

"O'zbekiston – 2030" strategiyasida ko'zda tutilgan qulay imkoniyatlar mamlakatimizda tadbirkorlik subyektlari va chet ellik investorlar faoliyati yanada kuchayishiga xizmat qiladi. Bu esa yurtimiz rivoji, xalqimiz farovonligini oshirishda muhim qadam boʻladi.

ilg'or texnologiyalarga asoslangan sanoatni rivojlantirish, import o'rnini bosish maqsadida tadbirkorlarga "tayyor biznes" shaklida bino va inshootlarni berish imkonini yaratadi.

Monopoliyaning iqtisodiyot rivojiga salbiy ta'sirini inobatga olib, strategiyada bunday sohalarni bozor tamoyillariga izchil o'tkazish, iqtisodiyotda xususiy sektor ulushini oshirish, tadbirkorlarga erkin faoliyat yuritishi uchun qulay sharoitlar yaratish koʻzda tutilgan. Bunda iqtisodiyotda nodavlat sektor ulushini 85 foizga yetkazish, davlat ulushi mavjud 2,3 mingta korxona sonini olti barobar kamaytirgan holda 17 turdagi davlat monopoliyasini bekor qilish, ushbu sohalarga xususiy sektorni keng jalb etish magsad gilingan.

Shuningdek, temir yoʻlda tashish, avtomobil yoʻllarini qurish va boshqarish, gaz va elektr yetkazib berish xizmatlari koʻrsatish, irrigatsiya, chiqindilarni qayta ishlash, ijtimoiy obyektogova suv ta'minoti xususiy sektorga beriladigan bo'ldi. Bunda tadbirkorlik subyektlariga koʻrsatilayotgan barcha xizmatlar "yagona darcha" tamoyili asosida onlayn portal orqali amalga oshiriladi va xizmat koʻrsatish vaqti o'rtacha uch barobar qisqartiriladi.

Shaharlar hamda aholisi 300 mingdan koʻp boʻlgan tumanlarda IT, ta'lim, tibbiyot, yuridik, san'at, turizm, mehmonxona, umumiy ovqatlanish hamda transport kabi zamonaviy bozor xizmatlarini rivojlantirish orqali mamlakatimiz hududida xizmat koʻrsatish va servis sohalari hajmini uch barobar oshirish koʻzda tutilgan. Shuningdek, shaharlar markazida xizmat koʻrsatishga ixtisoslashgan markaziy koʻchalar tashkil etish orqali 36 mingta, yangi massivlar va xalqaro avtomobil yoʻllari boʻyida olti mingta savdo va servis obyekti quriladi. Zaruriy infratuzilmasi mavjud va aholi gavjum boʻlgan koʻchalarning 233 mingta boʻsh yer maydonini auksion savdolarga chiqarish hamda maishiy,

"Yangi O'zbekiston" muxbiri

Suv nafaqat iste'molimiz, balki salomatlik, oziq-ovqat, energiya va atrof-muhit uchun ham muhim resursdir. Bugungi kunda dunyo miqyosida suv tanqisligi koʻlami ortib borayotgani keng jamoatchilikning jiddiy xavotiriga sabab bo'lyapti.

Darhaqiqat, ayni paytda iqlim oʻzgarishi va qurgʻoqchilik bilan bogʻliq holatda suv zaxiralari kamayib boryapti. Mana shunday murakkab bir vaziyatda suv tejamkorligi masalasining dolzarbligi yanada ortyapti. Ayni holatlar esa bizni iste'mol va to'lov madaniyati haqida mulohaza qilishga chorlaydi.

Suv resurslari taqchilligi kundalik turmushimizdan tortib, aksariyat sohalar rivojiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Mazkur resursdan tejamkorlik bilan foydalanish, uning har tomchisini maqsadli sarflash ham isrofgarchilikning oldini oladi, ham iqtisodiy samaradorlikka olib keladi.

Tadqiqotlarda soʻnggi 50-60 yil davomida Markaziy Osiyo togʻlaridagi muzliklar maydoni taxminan 30 foizga qisqargani tasdig'ini topgan. Bu jarayon shu taqlid davom etsa, 2050-yilga borib, suv tanqisligi mintaqa yalpi ichki mahsulotining 11 foizga pasayishiga olib kelishi mumkin.

Tejamkorlik — bu nafaqat agrar tarmoqda suv tejovchi texnologiyalarni keng joriy etish, irrigatsiya tizimi obyektlarini modernizatsiya qilish, balki xonadonimizga yetkazib berilayotgan markazlashgan ichimlik suvini ham uvol qilmaslik, undan maqsadli foydalanishdir. Aslida, suvni isrof qilmaslik, zilolligini ta'minlash ota-bobolarimizning madaniyati, turmush tarziga singib ketgan qadriyatlardan sanaladi. Afsuski, bunga barchamiz amal qilyapmiz, deya olmaymiz. Ichimlik suvni oʻgʻrincha ishlatish, avtomashina yoki gilam yuvish, basseyn toʻldirish, hovliga suv sepish, bogʻ sugʻorish kabi boshqa maqsadlarda foydalanish holatlari koʻp uchraydi. Bu, avvalo, oʻzimiz uchun katta ziyon ekanini to'g'ri anglab yetishimiz kerak. Ma'lumotlarga ko'ra, joriy yil boshidan buyon suv ta'minoti korxonalariga ana shunday goidabuzarlik holatlari natijasida 67,7 milliard so'm zarar yetkazilgan. Mana shu raqamning oʻziyoq iste'mol madaniyatimiz qay holatda ekanini koʻrsatadi.

2 ming 200 barobar arzon

Bugungi kunda aholiga markazlashgan tarmoqlar orqali yetkazib berilayotgan 1 litr suvning o'rtacha narxi 1 so'm 38 tiyinni tashkil etyapti. Vaholanki, savdo do'konlarida plastik qadoqdagi 1 litr suv bahosi 3 ming so'm. Ana endi taqqoslab koʻraylik, savdo doʻkonidan sotib olgan 1 litr suvingiz puliga Toshkent shahrida 7 ming litr ichimlik suvi yetkazib beriladi. Bu 2 ming 200 barobar arzon, degani. Uni yetkazib berish ortida qanchadan-qancha mehnat, katta xarajat bor. Shular toʻgʻrisida mulohaza qilganda, suvdan oqilona foydalanish

TARADDUD

haqidagi da'vatlar shunchaki chiroyli gaplar emasligi ayon boʻladi.

 Bugungi kunda markazlashgan tizim orgali aholiga uzluksiz va sifatli ichimlik suv yetkazib berish birmuncha mashaqqat va oʻziga yarasha xarajat talab etadi, — deydi "O'zsuvta'minot" AJ bosh mutaxassisi Akmal Qodirov. — 1 metr kub ichimlik suv tarif xarajatlarida elektr energiyasi sarfi 27 foiz, mukammal va joriy ta'mirlash xarajatlari 19 foizni tashkil qiladi. Bular qatorida 21 foiz xorijiy moliya tashkilotlaridan jalb etilgan kreditlarni qaytarish xarajatlari, 29 foiz ish haqi, 4 foiz amortizatsiya va boshqa xarajatlar ham bor. Bir metr kub suv uchun aholidan oʻrtacha 1 ming 384 soʻm toʻlov gabul gilinadi. Lekin mana shu miqdordagi suvni yetkazib berish xarajatlari 1 ming 684 soʻmdan iborat. Bundan koʻrinib turibdiki, iste'molchiga suv foyda olish maqsadida emas, ularning ehtiyojini qondirish uchun yetkazib beriladi. Qolaversa, aholiga toza ichimlik suv yetkazib berish uchun respublikamiz boʻyicha 23 mingdan ortiq xodim mehnat qilyapti. Endi kundalik turmush tarzimiz, masalan, oddiygina tish yuvayotganimizda joʻmrakni berkitishga erinishimiz yoki ichimlik suvga avtomashina yuvganimizda mana shu mehnat va xarajatlarni ham oʻylashimiz, qadriga yetishimiz kerak.

Mutaxassislar taqdim ma'lumotlarga ko'ra, hozirda yurtimiz iste'molchilarining ichimlik suv va oqova suv xizmatlaridan qarzdorligi 1 trillion 360 milliard so'mdan oshgan. Bu jiddiy masala. Bir jihatni toʻgʻri tushunishimiz kerak, garzdorlikni qisqartirish iste'molchilarga o'z vaqtida suv yetkazib berishda muhim jihat sanaladi. Boisi, mana shu mablagʻ suv yetkazib berish tizimidagi muammolarni bartaraf qilish, ta'mirlash jarayoniga sarflanadi.

Narxlar nega turlicha?

Ichimlik suv tariflari viloyatlarda turlicha ekani ham jiddiy e'tirozlarga sabab bo'lgan edi. Aslida, tariflarni shakllantirishda koʻplab jihatlar inobatga olinadi. "Oʻzsuvta'minot" AJ boshqarma boshligʻi Asiljon Muhiddinovning ta'kidlashicha, ichimlik suv ishlab chiqarish va yetkazib berish xarajatlari farqlanishi hisobiga, tariflar har bir viloyatda turlicha boʻlishi mumkin.

- Toshkent shahriga ichimlik suv Boʻzsuv kanali orqali, Andijon viloyatiga esa Andijon (Kampirobod) suv omboridan yer sathining farqi hisobiga oʻzi oqar tarzida yetkazib beriladi, — deydi A.Muhiddinov. — Navoiy viloyatida esa suv ta'minotining 70 foizdan ortigʻi Samarqand viloyatidagi suv inshootidan quvurlar orqali yetkazib beriladi. Natijada elektr energiyasi kamida 2 barobar koʻp sarflanadi. Namangan viloyati geografik joylashuvi boʻyicha murakkab relyefli hududda joylashgan, asosiy aholi punktlari joylashgan hudud past-balandliklardan iborat. Bu, o'z navbatida, ichimlik suvni iste'molchilarga nasos agregatlari orqali uzatilishi hisobiga katta miqdorda elektr energiyasi sarfiga sabab boʻladi. Shundan kelib chiqib, ishlab chiqarish tannarxida elektr energiyasi xarajatlarining ulushi Toshkent shahrida 24 foiz, Andijonda 14 foiz, Namanganda esa 35 foizni tashkil etadi.

Aholiga ichimlik suv yetkazib berishning har bir hudud boʻyicha oʻziga yarasha mehnati bor. Iste'molchilarning to'lov intizomini shakllantirish mana shu ogʻir mehnatning oson amalga oshirilishiga xizmat qiladi. Ichimlik suvdan hisoblagichlar orqali foydalanish ancha arzonga tushadi. Hisobkitoblarga koʻra, suv hisoblagich oʻrnatgan holda ichimlik suvdan foydalansangiz, xarajat sezilarli darajada qisqaradi. Qurilmani o'rnatish o'rtacha 300-400 ming so'm. Ushbu xarajat koʻpi bilan bir yil davomida suvdan hisoblagich bilan foydalanish orgali iqtisod qilingan mablagʻ orqali bemalol

qoplanadi. Tahlillarga koʻra, hisoblagichi bor aholi hisoblagichi yoʻqlarga nisbatan 4 barobar arzon haq toʻlar ekan. Agar oʻrta hisobda bir kishi uchun bir kunlik suv iste'moli 99,2 litr deb hisoblaydigan bo'lsak, hisoblagichi boʻlmagan iste'molchi resursdan foydalanadimi yoki aksinchami, mana shu o'rnatilgan me'yor uchun pul to'laydi. Agar suv hisoblagichingiz boʻlsa, aynan ishlatilgan hajm uchun pul sarflanadi. Bu o'sha xonadonning iste'mol madaniyatini yaxshilaydi, iqtisodiy jihatdan ham foyda boʻladi. Hisoblagich — bu tarozi. Fuqaro oʻziga kerakli suvni oʻlchab oladi va shunga haq toʻlaydi. Bu usul adolatli va halol boʻladi.

A.Muhiddinovning qoʻshimcha qilishicha, ichimlik suv ta'minoti mavjud iste'molchilarning 66,3 foizida suv hisoblagich bor, 33,7 foizida esa yoʻq. "Aqlli" qurilma ishonchli hisob yuritilishi, sarf-xarajatlarni aniqlashning asosiy koʻrsatkichi sanalib,

tejamkorlikka erishishga xizmat qiladi. Aytish joiz, raqamli texnologiyalar aholiga markazlashgan ichimlik suv yetkazib berish tizimida ham o'z samarasini beryapti. Bunda xizmat koʻrsatish sifati hamda unumdorlik sezilarli ravishda oshmoqda. Suv iste'molini nazorat qilishning avtomatlashtirilgan hisobga olish tizimi — "Uzwater" yagona hisob-kitob billing tizimi "on-line" va "off-line" rejimida ishlaydi. Real vaqt rejimida masofadan boshqarish imkoniyatini beradigan "aqlli" hisoblash vositalarida aniglik darajasi yugori. Bu sarf-xarajatni oʻlchash, ma'lumotlarni yigʻish va qayta ishlash bosqichida inson omili hamda uning

ishtirokini minimallashtiradi. Eng muhimi, tejamkor texnologiyalar suvning oʻylamay ishlatilishining ham oldini oladi.

Billing tizimi avtomatik ravishda ishlashi hisobiga qurilma ichidagi barcha jarayonlar soha vakillari tomonidan yagona tizim orqali kuzatilib, nazorat qilib boriladi. Suv sarfiga oid hisob-kitoblarni amalga oshirish yoki biror kamchilikni aniqlash uchun xodimlarning uyma-uy yurishiga hojat qolmaydi, barchasi elektron tizimda aks etadi. U inson omiliga bo'ysunmagani bois, qurilmada amalga oshirilgan kichik harakat ham darhol tizimda aks etadi. Bu aholiga qancha suv yetkazib berilayotgani, bu borada texnologik yoʻqotishlarning aniq miqdorini bilish va oldini olish imkonini beradi. "Smart" suv hisoblagichlarini o'rnatish pilot loyiha sifatida Toshkent shahrining Mirobod tumanida boshlangan edi. Hozir poytaxtimizda uning koʻlami kengavib bormogda.

Xususan, 4,3 milliondan ortiq abonent (jismoniy shaxslar) billing tizimiga kiritilgan. Joriy yil dekabr oyida yuridik shaxslar uchun ham billing tizimi joriy etilishi rejalashtirilgan. Davlatimiz rahbarining 2022-yil 24-maydagi "Aholining ichimlik suv ta'minoti va oqova suv xizmatlari bilan ta'minlanganlik darajasini oshirish bo'yicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida"gi qaroriga koʻra, ushbu tizimni doimiy ekspluatatsiya qilib borish maqsadida samarali ishlar amalga oshirilmoqda.

Yana bir gap, billing tizimi doirasida shaxsiy kabinet va @uzsuvbot (telegramm bot)da yangi qulayliklar yaratilgan. Abonent kartasini kiritish, hisob-kitoblar, toʻlovlar, suv hisoblagichi ma'lumotlari, shaxsiy kabinetdan chiqmasdan elektron to'lovni amalga oshirish inson omilining kamayishiga olib keladi. Billing tizimi "Elektron hukumat" tizimining idoralararo integratsiya platformasi orqali koʻplab tashkilotlar bazasi bilan integratsiya qilingan.

 Oʻtgan yili xonadonimizga "aqlli" suv hisoblagichlari oʻrnatilgan edi, deydi Shayxontohur tumanida yashovchi Ziyodaxon Haydarova. — Qurilma o'rnatilgach, sovug suv uchun xarajatimiz anchagina kamaydi. Oʻz vaqtida toʻlov qilishga oʻrgandik. Avvallari oylab, yillab pul toʻlamagan vaqtimiz boʻlgan. Shu bois, qarzdorlik "otning kallasi"dek bo'lib ketardi. Tabiiyki, katta summani toʻlash malol kelgan. Hozir esa bunday holatlar kuzatilmaydi. "Aqlli" qurilma bunga yo'l qo'ymaydi. Bu o'zimiz uchun yaxshi. Oʻqituvchiman, koʻplab manbalar orqali kuzatib boraman, bugun suv tanqisligi global muammoga aylanmoqda. Dunyoda 2 milliarddan ortiq aholi toza ichimlik suvdan foydalanish imkoniyatidan mahrum. Har beshinchi bola kundalik ehtiyojini qondirish uchun suv yetishmovchiligidan aziyat chekadi. Bizda esa xonadonimizga arzon narxda suv yetkazib berilmogda. Demak, uni tejab ishlatishimiz, magsadli foydalanishimiz kerak.

Erta-indin gish. Barcha tizimlar gatori "O'zsuvta'minot" tizimida ham mavsumni betalafot o'tkazish, faslning qanday kelishidan gat'i nazar, aholiga o'z vagtida markazlashgan ichimlik suv yetkazib berishga tayyorgarlik koʻrilmoqda. Mana shu jarayonda favgulodda holatlar ham inobatga olingan. Anomal sovuq davrida bosimning pasaymasligi, suv yetkazib berish tarmoqlarining nosoz holga kelmasligi uchun zarur choralar koʻrilmoqda

- Hududiy suv ta'minoti mas'uliyati cheklangan jamiyatlar tomonidan 2023-2024-yillar kuz-qish mavsumiga tayyorgarlik koʻrish maqsadida hududlardagi ichimlik suv tarmoglarining 209 kilometr qismida mukammal, 1898,6 kilometr qismida esa joriy ta'mirlash ishlari amalga oshirildi. — devdi Akmal Qodirov. — Shuningdek. ichimlik suv tarmoqlarida mavjud 83 mingdan ortiq moslamalar ham joriy va mukammal ta'mirlandi. Markazlashgan ichimlik suv ta'minoti bo'lmagan 1 ming 350 ta aholi yashash punkti, shuningdek, ichimlik suv tizimlarida nosozlik sodir boʻlgan davrlarda jamiyatning 200 dan ziyod maxsus suv tashish texnikalari orqali ichimlik suvining uzluksiz yetkazib berilishi yoʻlga qoʻyilgan. Qolaversa, respublikada 1 ming 101 ta yuridik va jismoniy shaxslarga tegishli suv tashish texnikasi mavjud. Qish qishligini qilgan kezlarda muammolar yuzaga kelmasligi uchun barcha zarur choralar koʻrilmoqda.

Xalqimiz manfaati, farovon hayoti uchun ayni yoʻnalishda tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Butun dunyoda kuzatilayotgan suv taqchilligi muammolarini bartaraf etishga esa biz mazkur resursni tejash, oqilona foydalanish orgali hissa qoʻshgan boʻlamiz. Axir, toma-toma koʻl boʻlur, deb bejiz aytish-

Virtual suv

Gap markazlashgan ichimlik suv ta'minoti haqida borar ekan, virtual suv borasida to'xtalib o'tish magsadga muvofiq bo'ladi. O'z nomidan ma'lumki, bu koʻzimiz bilan koʻrishimiz mumkin boʻlmagan suv. Ya'ni kivim-kechaklar, ro'zg'or buyumlari, oziq-ovqat mahsulotlari, deyarli hamma narsani ishlab chiqarish uchun suv ishlatiladi. Faqatgina ichayotgan suvni emas, mana shu virtual suvni ham tejashimiz kerak. Bir finjon choy ichganimizda taxminan 150-200 millilitr suyuglikni iste'mol gilamiz. Ammo mana shu choyni damlashga ishlatiladigan bir qoshiq quruq choy mahsulotini tayyorlash uchun 80 litr suv ketadi. Koʻzimizga koʻrinmaydigan ushbu hajmning ham ahamiyati katta. Qishloq xoʻjaligi sugʻorish tizimida suv tejaydigan zamonaviy texnologiyalardan foydalanish haqida bejiz bong urilmayapti. Oziq-ovqat mahsulotlari isrofiga yoʻl qoʻyish ham suvni behuda sarflash degani.

DEHQONNI BOY, BOZORNI TO'KIN QILADI

Bunday samarali usul Navoiy viloyatida ham ommalashgan

Xalqimizda "Yerni boqsang, yer seni boqadi", degan hikmat bor. Bu bejiz aytilmagan, albatta. Zero, yerga mehr bersangiz, u ham sizdan oʻz muruvvatini ayamaydi.

Keyingi yillarda qishloq xo'jaligi sohasida ilmiy asoslarga tayanib, ekinlarning ertapishar navlari yaratilayotgani yil davomida uch-to'rt marotaba hosil olish imkonini bermoqda. Fermer va dehqonlarning mashaqqatli mehnati tufayli paxta, g'alla va meva-sabzavotdan mo'l hosil yetishtirilib, oilalar farovonligi, bozorlar toʻkinligi ta'minlanyapti. Ayniqsa, paxta va gʻalladan boʻshagan yer maydonlari, tutzor va tokzorlar qator oralariga takroriy va "to'qsonbosti" ekinlarining ekilishi yerdan yanada samarali foydalanishga xizmat qi-

Navoiy viloyatida ham bu jarayon tizimli ravishda yoʻlga qoʻyilgan. Joriy yilda viloyatda ertaki ekinlar va gʻalladan boʻshagan 16 ming gektar yer klaster va fermer xoʻjaliklari ehtiyojiga, 7 ming 700 gektari fermer xoʻjaliklari a'zolari, 19 ming gektardan ortigʻi "Temir daftar", "Ayollar daftari" va "Yoshlar daftari"da ro'yxatda turgan fuqaro-

larga ajratib berilib, takroriy qishloq xoʻjaligi ekinlari ekilgan edi. Ushbu yer maydonlarining 1 ming 400 gektarida sabzavot, 419 gektarida poliz, 10 ming 900 gektarida dukkakli, 393 gektarida moyli, 843 gektarida sholi, 8 ming 900 gektarida tariq, 10 ming 200 gektarida ozuqabop ekindan moʻl hosil

Karmana tumanidagi Jaloir mahallasi aholisi ham azaldan dehqonchiligi bilan nom qozongan. Hudud mirishkorlari yil davomida o'z tomorqasi va takroriy ekinlardan mo'l hosil yetishtirib, nafaqat viloyat, balki boshqa hududlardagi bozorlar to'kinligiga ham hissa qo'shib kelmoqda. Bu yerda, asosan, sabzi, sholg'om, turp kabi sabzavotlar yetishtiriladi. Ayniqsa, mahalla fermerlari tomonidan qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini saqlash uchun maxsus muzlatkichlar ham tashkil etilgani aholi ehtiyojini kelgusi mavsumgacha qoplash imkonini

 Fermer xoʻjaligimizdagi gʻalladan bo'shagan yerlarga to'liq takroriy ekin ekildi. "Ayollar daftari", "Yoshlar daftari"da ro'yxatda turgan va ehtiyojmand 22 nafar fuqaroga 15 gektar yer ajratib berdik. Ular yerdan unumli foydalanib, sabzavotlardan o'rtacha 15-16 tonnadan hosil oldi. Ayni paytda fermer xoʻjaligimizda sigʻimi 100 tonnalik maxsus muzlatkich ham qurganmiz. Bu yerda qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini saqlab, keyingi mavsumgacha tumanimiz bozorlariga yetkazib beramiz, — deydi fermer Doniyor Rajabov.

Qishloq xoʻjaligida urugʻchilik ham eng muhim jihatlardan biridir. Sara urugʻ — moʻl hosil garovi. Keyingi yillarda urugʻchilikni rivojlantirish, bu jarayonda ilgʻor tajribalarni tatbig etish bo'yicha ham gator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, Karmana tumanidagi elita urugʻchilik xoʻjaligida 22 gektar maydonga sabzavot, moyli, ozuqa ekinlarining sifatli navlari ekilib, 30 ming tonnadan ortiq urugʻlik zaxirasi yaratildi. Sabzining "Mirzoyi", qizil lavlagining "R-1", oshlavlagining "Diyor" kabi navlaridan urugʻlik jamgʻarildi. Ana shu sara urugʻlarning gʻalladan boʻshagan yerlarga ekilishi dehqonlarning yuqori hosil olishiga zamin yaratmoqda.

 Urugʻchilikka alohida e'tibor qaratib, sabzavotlarning yangi navlari yaratilayotqani — moʻl hosil olishimizning asosiy omillaridan biri. Qolaversa, har yili yetarlicha urugʻlik zaxirasi toʻplanmoqda. Viloyatimizda joriy yilda urugʻlik uchun 6 ming gektarga yaqin yer maydoni ajratilgan boʻlib, hozirda Karmana, Xatirchi va Qiziltepa tumanlarida urugʻchilik xoʻjaliklari tashkil etilgan, — deydi "Urug'chilikni rivojlantirish" davlat muassasasi Navoiy viloyati boshqarmasi boshlig'i Faxriddin Farmonov.

Prezidentimizning 2022-yil 10-sentabrdagi "Dehqon xoʻjaliklari tashkil etishni qo'llab-quvvatlash orqali aholi daromadlarini oshirish boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida"gi qarori asosida viloyatda aholiga paxta va gʻalladan qisqargan 9530 gektar yer elektron tanlov asosida dehqon xoʻjaliklari tashkil etish uchun ajratib berildi. Natijada 55 700 nafar aholi bandligi ta'minlanib, qo'shimcha ravishda 110 ming 700 tonna qishloq xoʻjaligi mahsulotlari ye-

Tumandagi Arabxona mahallasi aholisi ham ana shunday imkoniyatlardan samarali foydalanib, dehqon xoʻjaliklari faoliyatini yoʻlga qoʻygan. Bu yil ham mahalla mirishkorlari yer maydonlariga takroriy ekin ekib. mo'l hosil oldi. Hudud aholisi sabzavotlarni oʻziga xos, tabiiy usulda bahor mavsumigacha saqlashni yaxshi oʻzlashtirgan. Yerdan qazilgan oʻralarning har biriga 500 kilogrammgacha sabzavot koʻmiladi va qish qahra-

tonida ham mahsulot oʻz sifatini yoʻqotmaydi. Sir emaski, dunyoda aholini sifatli oziqovqat mahsulotlari bilan ta'minlash doimiy dolzarb masalalardan hisoblanadi. Aholi sonining o'sib borishi qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan oqilona foydalanishni taqozo etadi. "Toʻqsonbosti" usulida ekin ekish esa bu jarayonda muhim tadbir boʻlib, aholi daromadini oshiradi. Ayni viloyatdagi mazkur fermer xoʻjaliklarida "toʻqsonbosti" ekinlaridan mo'l hosil olishga ham alohida e'tibor qaratilgan. Kuz mavsumida "to'qsonbosti" ekinlarini ekish urug'ning unishini tezlashtirib, erta hosil olish imkonini beradi. Ayni mavsumda viloyatdagi fermer va qishloq xoʻjaligi korxonalari, aholi xonadonlari yer maydonlariga piyoz, sarimsoqpiyoz va boshqa sabzavot ekinlari "to'qsonbosti" usulida ekilgan.

Qishloq xoʻjaligida olib borilayotgan bu kabi amaliy ishlar qishin-yozin bozor va dasturxonlarimiz to'kinligi, oilalar farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi.

G'olib ABDUSALOMOV, "Yangi O'zbekiston" muxbiri

Bahodir KARIM, filologiya fanlari doktori, professor

XX asr oʻzbek adabiyotining zabardast namoyandasi, alloma adib, akademik shoir Gʻafur Gʻulom asarlari kirib bormagan oʻzbek xonadoni boʻlmasa kerak. Shoirning umrboqiy asarlari ardoqqa, e'zozga, talqinu tahlilga munosib. Zotan, yaxshi kitoblar — koʻngil chirogʻi.

Gʻafur Gʻulomdan qolgan adabiy meros miqyosi katta. Uning "Sog'inish", "Vaqt", "Sen yetim emassan", "Alisher", "Sharaf qo'lyozmasi", "Bizning uyga qo'nib oʻting, doʻstlarim..." kabi she'rlari, dostonlari, tarjimalari, publitsistik va adabiy-tanqidiy maqolalari — bularning o'zi bir olam.

G'afur G'ulom asarlari, ayniqsa, she'rlari bir o'qishda tasavvurga muhrlanadi. Siz uni "Bedil o'qir edim chiqdi oftob" yoki "G'uncha ochilguncha o'tgan fursatni, Kapalak umriga qiyos etgulik", degan tarzda beixtiyor yod olasiz.

G'afur G'ulomning bu kabi asarlari "zo'r karvon yo'lida" — adabiyat yoʻlida oʻz umrini yashayotgan durdonalar sirasiga kiradi. Adabiy-boqiy so'z millat abadiyati va uning ma'naviy borlig'ini namoyon etadi.

Qadim oʻzbek xalqisan, Asl odam avlodi, Misr ehromlaridan

Tarixing garirogdir... Bunday tarona g'afurona poetik tafakkurga xos. Adabiyot boyligi millat boyligi. O'zbek adabiyotining dong taratishi oʻzbekona soʻz va qadriyatlarning dunyo boʻylab sayohati demakdir. Adib shu yoʻlda ulkan xizmatlar qildi.

Bizda logarifmaning Mushkul muammolari Qoʻldagi barmoqlarday Oddiy qilinganda hal, Oliy irq da'vogari Cherchillning bobolari Hatto sanay olmasdi

O'n barmog'in mukammal... Bunday shijoat, magʻruriyat va ulug'vor pafos G'afur G'ulom yuragining aks sadosi. Shoir yozganlari insonning qalb holati, bezovtaligi, quvonchi va dardi sanaladi.

Yuksak togʻ oralab oʻkirgan

sherning Na'rasiga tengdir aksi, sadosi, Besh yuz yil yangradi togʻday Vatanda,

Buyuk Alisherning asriy nidosi. "Alisher" she'rida erkin so'zga kishan solingan zamonlarda Gʻafur G'ulom so'z mulkining sultoni Hazrat Alisher Navoiy sha'nini shunday ulugʻladi, oʻzbekona soʻz martabasini yuksakka koʻtardi.

"Sen yetim emassan" — bu inson qadrini tarannum etgan she'r. "Bir nafas orom ol, Tinchlan, jigarim". Bu she'r urushda yetim qolgan bolalarning dil nolasi. Ular barchasi: "Yetimlik nimadir, bizlardan soʻra... Men yetim oʻsganman, Oh, u yetimlik, Voy bechora jonim, desam arziydi", deganicha G'afur G'ulom she'riga jo'rovoz bo'lgan edi. Men Ikkinchi jahon urushiga ketgan otasidan yetti yoshida ajralib qolgan rahmatli otamning dardli ingroqlari misolida bu hodisaga shaxsan guvohman... Zero, she'r mutlaqo sun'iy emas. Hayotiy, real voqelik barobarida, ogʻriqli his-tuygʻularning san'at tiliga ko'chgan samimiy ifoda-

"Bilib qo'yki, seni Vatan kutadi". Vatanparvarlik, insonparvarlik ruhi bilan yoʻgʻrilgan Gʻafur Gʻulom she'rlari juda tabiiyligi bilan ajralib turadi. Siz axir osmonni olmoq

boʻlsangiz, Ne uchun yelkamni tutib

bermayin?

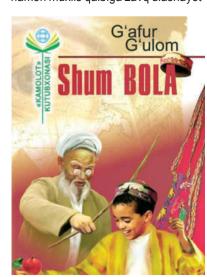
Aqlu balogʻatning shotularidan Yuksala beringiz sekundlar

Shoirning qalbi orzularga toʻla yosh

avlodga qarata aytgan soʻzi shunday edi.

Hech shubhasiz, G'afur G'ulom qoldirgan adabiy meros tarkibida zamon voqeligiga uygʻun baholashga munosiblari bor. Aslida, har ganday ijodkorning adabiyot xazinasiga qoʻshgan ma'dani muhim. Oʻzini bilib turish, ijodi qiymatiga o'zi baho berish, albatta, ulkan iste'dod egalari tabiatiga xos fazilat. Haqiqiy ijodkorning so'z moddasidan qurgan va ich-u tashi koʻzni qamashtiradigan adabiyma'naviy koshonasi mustahkam. Bu ma'naviyat binosida o'nlab odamlar,

xilma-xil taqdir egalari istiqomat qiladi. Yaqin tarixdagi adabiy jarayonda G'afur G'ulom bilan yonma-yon ijod qilgan mavlono Oybek uning ijodida yasamalik yoʻqligiga, samimiyat balgib turganiga urgʻu bergan edi: "Gʻafur G'ulom obrazlar ustida ko'p ishlaydi. Fikr va tuygʻularni tamomila yangicha berishga tirishadi". Darhaqiqat, bu tezis chinligini yillar sinovidan o'tib, hamon muxlis qalbiga zavq ulashayot-

gan G'afur G'ulom she'rlari, xususan, nasriy asarlarining koʻrki boʻlgan "Shum bola" qissasi isbotlab turibdi.

"Shum bola"ni takror o'qidim. Asar jozibasi, goʻzalligi, matn tagmatni, adib qalbi, dardi, iste'dodi, mahorati meni oʻyga toldirdi. Bu oʻylar, qarashlar, yangicha talqinlar uchun asos berdi. Tarixning gʻaroyib sahifalaridan, inson qalbining turfa rangda tovlanishlari, adabiy matn goʻzalligidan, to'g'risi, G'afur G'ulomning qomusiy adib ekanidan hayratga tushdim. Shu hayratlar izidan bir risola maydonga keldi. "G'afur G'ulomning "Shum bola"si degan. "Shum bola" — oʻzbek qissachiligi zanjiridagi tillo halqa. Shu e'tibordan hali unda so'z bilan izohlab tushuntirish qiyin boʻlgan sirli epizodlar koʻp. Deylik, qissaning katta bir qismini egallaydigan Hoji boboning takyaxonasidagi ahvol — bu muallifning zamona ahliga munosabati, achchiq pisandasi. O'sha ezgin zamonlar xususida "Bizni jaholat — jahli murakkab" maqolasida Munavvarqori bolalarning "aziz umrini jaholat otashiga yondirguvchi" narsa ilmsizlik, taraqqiydan ortda qolish, jaholat ekanini yozgan edi. Qoloqlik, loqaydlik, beparvolik, giyohvandlik — bularning bari millatni xarob aylagan, millatni jar yoqasiga olib kelgan ulkan jaholat,

"jahli murakkab"lardan biridir. G'afur G'ulom Hoji boboning takyaxonasini "jar yoqasida xaroba bir uy" deb sifatlashi bejiz emas. "Ko'cha tomonga ochilgan tuynuklarga yopishtirilgan yogʻlik qogʻozlardan sargʻish nur gʻirashira kirmoqda". Uy nursiz, odamlari gʻalati va gʻaflatli.

Takyaxonadagi shubhali voqealar girdobida qolgan Shum bola: "Gunohing bo'lmay turib, shubha ostida yashashdan ortiq azob yoʻq", degan hayotiy tajribadan oʻtgan hikmatni aytadi. Har bir zamonga mos keladigan va aslo inkor qilib bo'lmaydigan dahshatli haqiqat bu. Kimki gunohsiz, hech bir avbi boʻlmagani holda shubhali shaxs deya gumonlar ostida qolsa, tabiiyki, yillar bo'yi tinch-osoyishta va xotirjam yashay olmaydi. "Gunohing bo'lmay turib, shubha ostida vashashdan ortig azob yoʻq" — bu nafaqat Shum bolaning, balki G'afur G'ulom va u mansub adabiy avlodning ham dardu alamidek tuyuladi odamga. O'z tegrasidagi ijtimoiy adolatsizliklarni koʻrib, kichik bir doirada G'afur G'ulom bunday yozg'irgan ekan: "Armonlarim, hasratlarim ichimda buloq boʻlib qaynab yotibdi, lekin, ming afsuski, buloqning koʻziga qoziq qoqilgan". Haqiqatni aytishning yoʻllari, usullari koʻp. Faqat haqiqatning rangini bilish kerak, faqat haqiqatning yukini sezish kerak, faqat haqiqatning koʻziga tik boqish kerak. Mustabid tuzum, g'ayriodil jamiyat to'g'ri, haggo'y, pokiza odamlarni hech qachon sigʻishtirmadi, tinchini bermadi. Ular azoblarga, tuhmatlarga, sinovlarga, xufiyalarga duch keldi. Bundan koʻz yumish haqiqat yuziga oyoq qoʻyishdek gap.

"Shum bola" — talqiniston. Har kimga yangi talqinlari uchun fikr va ilhom beradi. Badiiy asarning yashovchanligi, tirikligi, qadr-qiymati ham shunda.

G'afur G'ulom yoshlar to'g'risida aytgan bir she'rida deydiki:

Biringiz she'rda kamolga yetib, Ishqu soʻz mulkini qilursiz obod. Shunda ibtidoiy boʻlsa ham garchand,

Mening yozganimni qilajaksiz yod...

Biz bugun shoirni, uning yozganla-

rini yod olmoqdamiz. Darvoqe, adabiyot katta yoʻl chetiga qoʻyilgan ulkan koʻzguga oʻxshaydi. Bunda olam va odam aks etadi. Bu koʻzguda Gʻafur Gʻulomning nurli siymosi, muhtasham ma'naviyat qasri, uyi koʻzga yaqqol koʻrinadi. G'afur G'ulom ijodi har kimni "Bizning uyga qoʻnib oʻting, doʻstlarim", deganicha hamisha oʻziga chorlab turadi. Bu dargohda G'afur G'ulomning ma'naviy dasturxoni sizu biz uchun har doim ochiq va muntazir.

Aziz asrimizning aziz onlari, Aziz odamlardan soʻraydi

qadrin, Fursat gʻanimatdir shoh

satrlar-la. Bezamoq chogʻidir umr daftarin.

Insonning umr daftari, uning har bir sahifasi yaxshi kunlarga, goʻzal soʻzlarga, bezaklarga toʻliq boʻlmogʻi lozim. Shunda umr ma'no kasb etadi.

Zuhriddin ISOMIDDINOV, filologiya fanlari nomzodi, adabiyotshunos

G'AFUR G'ULOM

1903-1966

Biz "Sen yetim emassan"ni barmoq vaznida deb bilamiz. Ammo shoirning o'zi uni mumtoz ohanglarga uyqash keladigan bir usulda oʻqiganini eshitganmiz, radioxazinada shu qiroat saqlangan. Ajab, nega shunday ekan?

E'tibor qilsangiz, qirg'inbarot urush, uning oqibatlari haqidagi bu asar "jangnomalar vazni" bo'lgan mutaqorib bahrida, "faulun-faulun-faulun-faul" vaznida yozilganini koʻrasiz. Mana, undan bir-ikki misra:

Bu yerda / muzlagan / ajdar hal/qumli Vahshat to'p/larining / qah-qaha/si yo'q... (Faulun / faulun / faulun / faul)

Onang xo'r/landimi, / otang o'l/dimi, Sen yetim / goldingmi, /tinchlan, ji/garim..

(Faulun / faulun / faulun / faul) Aslida, shoir G'afur G'ulom bir umr aruz va barmog tizimlari ichida yashadi. Umri oxirida

bitgan she'ri ham aruziy edi: Sharafli soʻnggi soat har sekundi ming umr gadri

Yurak sanduqchasida asrlar meros g'urur gadri,

Odamlik nomiga insof ila loyiq shuur qadri,

G'ururi umrida mutlag muzaffar bu surur qadri, Nasimi subhdek kelgan xabarlar

soʻnggi soatda...

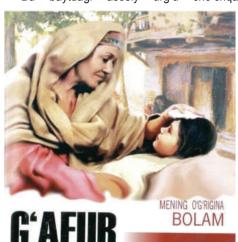
Shoirning bu boradagi juda katta xizmati — davr voqeligini koʻhna ohanglarda bemalol tarannum etish, aruzni ijtimoiylashtirish boʻldi. Boz, aruziy ohangdagi bir she'rni o'z davridagi eng "zamonaviy" deb sanalgan Mayakovskiychasiga "zinapoya" usulida bitish ham bir novatorlik edi.

Shoirning koʻp asarlarida milliylik, ornomus, islomiy qadriyatlarni asrashga da'vat bor. Oʻzbek udumlari yoppasiga qoralanib turgan bir paytda Gʻafur Gʻulom bu iblisona qarashlarga dadil qarshi chiqdi. Oddiygina isiriq taqiqlangan u mahalda biron shifokor yo biolog olim emas, G'afur G'ulom o'rtaga chiqib, u bakteriyalarga qiron keltirishini aytdi, o'sha elliginchi yillarda hatto shuni ayta olish jasorat sanalgan.

Milliy oriyatni dilida mahkam ushlagan shoir bir oʻzbek kishisining choʻchqaboqarligini go'yo maqtab (zamon shunday edi, axir), aslida hajv qilgan:

Jo'ra Sulton singari ming cho'chqaga boshliq boʻlib, Goʻsht-u yogʻning lazzatini misli bol

aylab keling. asosiy urgʻu choʻchqa

G'ULOM

goʻshtining "lazzati"ga emas (u - siyosatchi to'ralar va ayg'oqchilarga qarshi bir qalqon), balki imoni sustligidan "ming cho'chqaga boshliq" boʻlgan boyagi odamga qaratilgan.

Yana "Sen yetim emassan" she'riga qaytib, asosiy muddaoni bayon etsak.

Bu katta she'rning poyonida shoir, ya'ni lirik qahramon uxlayotgan go'dak yonida o'tirib, unga xayolan murojaat qilib, shunday deydi: Sen tezda

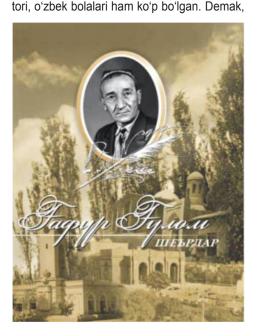
ulgʻayib, Olam kezasan. Manglayda porlagan

Toleing — quyosh, Butun yer yuzini Qilur munavvar. Hagorat yemrilur,

Zulm yanchilur, Jahonda boʻlurmiz Ozod, muzaffar. Sen yetim emassan, Mening jigarim!

Maktabda bizga bu she'r janggohlardan evakuatsiya qilingan yetim bolalarga atab, ularga xitoban yaratilgan, deb o'qitishgan. Shoirning oʻzi ham sarlavha ostida "Ulugʻ Vatan urushining ota-onasiz qolgan go'daklariga" deb qayd qilgan. Ammo ma'lumki, oʻzbek xalqining ichida ham otasi urushga ketib, onasi ogʻir turmush, kasallik tufayli vafot etib, g'irt yetim bo'lib qolgan bolalar nihoyatda ko'p edi, har bir tumanda, har bir shaharda "internat" deb ataladigan yetimxonalar ishlab turardi. Internatdagi yetimlar ichida boshqa millat farzandlari ga-

she'r ularga — o'zbek go'daklariga ham atab yozilgani shaksiz.

Hozirgina keltirilgan parchani takror oʻqib koʻring. Unda shu begunoh norasidalarning ulgʻayib olam kezishiga ishonch, tolelari porloq bo'lishiga umid bor. Band yakunida esa yana o'sha mashhur "Sen yetim emassan..." degan misra takrorlanib, aytilgan fikrlarni xotimalaydi.

Shundayku-ya... Bu bandning ikkinchi qismida tilga olingan "Haqorat yemrilur, zulm yanchilur, Jahonda bo'lurmiz ozod, muzaffar", deganda shoir nimani ko'zda tutgan, deb

Toʻgʻri, olis Yevropa maydonlarida davom etayotgan janglarda odamlar oʻldirilgan, uylari yondirilgan. Albatta bu — zulm, qonxoʻrlik. Haqorat esa "Sovet O'zbekistoni"da edi, oʻzbeklarni "sart" deb, "туземний" deb haqorat qilish, revolyutsiyagacha bu xalqning 98 foizi savodsiz boʻlgan, deb yerga urish bizda edi. Butun o'lkani paxtazorga aylantirib, qor ostidan ko'sak terdirib, tunlari uxlamay uni chuvishga majbur qilishday zulm ham... qay birini aytaylik! — bari bizda boʻlgan. Qullikka qulluq qilish, qul ekanligi bilan maqtanish ham oʻzimizda edi. Haqoratlaganlar esa nemislar emas, boshqalar edi. Bu haqoratlarga o'rganib ketgan, sezmaydigan ham boʻlib qolgan edik. Shu darajadaki, "to'ra"lar bizni haqoratlab kitob yozsa ham Oʻzbekistonda bemalol chop etaverdik, bilmaganlar bilmadi, bilganlar damini chiqarmadi. Mana, V.Yagodin bilan A.Betts birga yozgan "Золотое кольцо Хорезма" kitobi. Bu asardagi birinchi jumlani qаrang: ""Древний Хорезм, и вся Средняя Азия в целом, вплоть до второй половины XIX века представляла собой дикий регион, не подчинявшийся никаким законам"... Bu esa oʻzbeklar yovvoyi, johil el edi, XIX asrning ikkinchi yarmida biz bu yurtni istilo etdik, bular

Toshkentda chop etilgan. Oʻrganib ketganmiz-

Endi oltmish-yetmish yil avval, zulm avjiga chiqqan davrdagi vaziyatni oʻzingiz tasavvur qilavering. Bunday haqoratlar har qadamda edi-ku! Boshidan koʻp issiq-sovuqlar oʻtgan al-Ioma shoir G'afur G'ulom dilidagi isyon o'tiga sarxushlik suvidan sepib, oʻzini sovitib oʻtgani koʻpchilikka ayon. Ammo ahyon-ahyonda "portlab" turgani ham rost. Shogirdi, akademik Salohiddin Mamajonov domlaning aytishicha, bir davrada ustoz "ogʻalar" sha'niga qattigroq gap aytib yuborgan. Tabiiyki, bu "xabar" ogʻizdan chiqqan hamoni tegishli joyga yetib borgan. Ammo o'sha kechgurun xavrixoh ukalar shoirga qo'ng'iroq qilib, aytgan gapi yuzasidan javobga tayyorlanib turishni tayinlaydi. Adibning kayfi oʻchadi. Qoʻrqinch zamonlarni koʻrib, boshqalar shoxida yursa, bargida yurishga oʻrgangan shoir darhol "Qizil O'zbekiston" gazetasi tahririyatiga sim qoqib, shu songa bir she'r berishini, gazetani chop etmay turishlarini soʻraydi. Ertasi tongda odamlar G'afur G'ulom bitgan "Mening og'am rus bo'lur!" degan yarqiroq she'rni o'qiydi, ig'vo qoʻzgʻamoqchi boʻlganlarning esa dami ichiga tushadi.

Keyinroq esa bir oʻzbek tilshunosi qaysidir tuman shevasi haqida ruscha kitob yozganida shoir bo'ralab so'kkanini eshitganmiz. Rostda, hatto shevamiz haqidagi kitob ham ruscha bitilsa, bizning nimamiz qoladi?

Ya'ni isyon shoirning qonida bor edi.

1937-yil qatagʻonidan hali besh yil ham o'tmay turib, o'sha qattol bir vaziyatda mustaqillik, elning ozod va muzaffar boʻlishi haqida bundan boshqacha yana qanday yozish mumkin edi? Shoir bu isyonini "Sen yetim emassan" she'ri pardasiga o'rab taqdim etgan.

Ijod olamida asosiy fikrni "aytmay turib aytish" usuli bor. Mumtoz she'riyatdagi bu hodisani ba'zi adabiyotshunoslar "begona bayt" deb atasa, boshqalari "lirik chekinish" deb nomlaydi. Kinoda esa bu usul "25kadr" deyiladi. Ya'ni har soniyada ekranga tushishi kerak bo'lgan 24 ta kadrga yana bir boshqa kadr ham qoʻshiladi va u bir soniyaning 25 dan bir qismi ichida o'tadi-ketadi. Ammo bir qancha fursatdan soʻng kishi dilida beixtiyor oʻsha kadrga xos assotsiatsiya uygʻonadi.

Men G'afur G'ulom bu she'rda o'sha usulni qoʻllagan, deb bilaman. Fashizmni, Hitlerni qoralash, go'daklar taqdiriga qayg'urish to'la katta she'rda boyagi 4 misra "sezilmay" o'tib ketadi. Shoirga esa ana shuni aytib olish muhim. U ta'bir joiz bo'lsa, 25- ham emas, 40- kadr (4/155) boʻlgani uchun "siyosiy ziyrak" xodimlar buni payqamay qolgan. Asosiy ma'noni she'rdagi biron misra qatiga joylab, berkitib ketishni Gʻafur Gʻulom Abulmaoniy (ma'nolar otasi) bo'lgan ustozi Abdulqodir Bedildan oʻrgangan.

Buning chindan ham "begona bayt"ga, "lirik chekinish"ga monandligi yana shunda ham koʻrinadiki, bunday bayt koʻpincha gʻazal oxiridagi tugallanma bayt — maqta'dan oldin beriladi. Ajabki, boyagi toʻrt satr ham she'rning leytmotivi, "maqta"si bo'lgan "Sen yetim emassan, Mening jigarim!" degan soʻnggi ikki satr oldida kelgan.

Axir, "Jahonda bo'lurmiz Ozod, muzaffar", deyish, o'z-o'zidan, bizning tutqun ekanimizni koʻrsatmaydimi? Bu kelajakka nekbin nazar tashlayotgan shoirning "ozod emasmiz" deyayotgani va hurlikni orzulayotgani emasmi?

Bu o'sha, O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi rahbari sifatida Hamid Olimjon Toshkentga evakuatsiya boʻlib yetib kelgan shoiru olimlar, adib va san'atkorlarni yig'ib, barchasiga qarata, "Xush kelibsizlar, bizning yurtimizga!" deya samimiy tilak bildirgan chogʻda, prezidiumda kerilib oʻtirgan Aleksey Tolstoy uning soʻzini kesib, "Мы и так сидим на своей земле!" deya bosqinchi toʻralardan ekanini sezdirgani, hassos shoir Hamid Olimjon bu bepisand va tahqiromuz gapdan keyin parda ortiga o'tib, yig'lab yuborganidan so'ng... bularning bariga guvoh boʻlgan Gʻafur Gʻulom tomonidan bitilgan misralar-ku!

"Jahonda bo'lurmiz, ozod, muzaffar!"...

Bu nekbin gap sakson yilning narisida turib aytilgan edi. Va Gʻafur Gʻulomning tilagi, iltijosi amalga oshdi. U xitob qilgan oʻsha goʻdaklar ona yurtimizning ozod, elimizning muzaffar boʻlganini koʻrdi ham.

..O'tmishdagi har bir olim, sarkarda, shoir, tabib, me'morga baho berganda uning bizning kunga nisbatan nima berganiga emas, oʻzidan avvalgilarga nisbatan nima bera olganiga qarash lozim, deydilar. Bu toʻgʻri mezon. Ammo shu bilan birga, u yoki bu ijodkorga ta'na qilish va oʻpkalashdan oldin — boyagi talabga qoʻshimcha ravishda — oʻsha adib, oʻsha san'atkor, oʻsha hunarmand qanday sharoitda yashab ijod qilgani ham aslo yodimizdan chiqmasligi darkor.

bo'lmagan yoki maqbul emas deb qaralgan ilmiy masalalar ustida astoydil izlanish imkoni bor. Quvonarlisi, tariximizni oʻrganish va anglashga ehtiyoj, yosh avlodni yurtimiz tarixi bilan tanishtirish, kerakli xulosalar chiqarish hozir har qachongidan ahamiyatli. Shu bois, 2022-2026-yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasida ham milliy tariximizni oʻrganish va targʻib qilishni yanada rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Prezidentimizning joriy yil 31-avgustda Shahidlar xotirasi xiyobonida aytgan mana bu soʻzlari bizga katta dalda boʻlganini ta'kidlash lozim: "Har safar bu yerga kelib, xalqimiz ozodligi yoʻlida qurbon boʻlgan jasur bobolarimizni eslab, koʻnglimiz taskin topadi. Ularni xotirlash, ezgu ishlarini davom ettirish biz uchun ham qarz, ham farz. Qatag'on qilingan yetakchilarimizning taqdiri barchamizni mustaqilligimizni qadrlashga, uni asrab-avaylashga undaydi"

Darhaqiqat, qoʻlida qurol yoki qalam bilan istiqlol uchun jonini tikkan koʻpdanajdodlarimizni esdan chiqarishga haqqimiz yoʻq. Xususan, yaqin-yaqingacha 1918-1935-yillari mintaqamizda sovet rejimi hamda uning qurolli kuchlari boʻlgan qizil armiyaga qarshi hayot-mamot kurashini olib borgan harbiy sarkardalarimiz —

qo'rboshilar hayoti va faoliyati, fojiali taqdiri oʻrganilmasdan kelgan. Holbuki, aynan ular yetakchiligida oʻzbek xalqi sovet imperiyasiga qarshi jahon tarixida misli koʻrilmagan ozodlik kurashiga kirgan. Eng muhimi, Turkistonda milliy davlatchilikni tiklash uchun salkam yigirma yil kechgan qurolli harakat qandaydir uyushmagan, xalqdan uzilgan "oʻgʻriqaroqchilar to'dasi"ning samarasiz urinishlari emas, balki butun el-yurt — katta-yu kichik, erkag-u ayol, barcha toifa va tabaqalar qoʻllabquvvatlagan, aniq maqsadi bor umummilliy qarshilik kurashi boʻlgan edi.

Birlamchi manbalar va hujjatlarni tahlil qilish shuni koʻrsatadiki, istiqlolchilik harakati qatnashchilarining Turkistondagi umumiy miqdori qurolli kurash eng kuchaygan 1919-1922-yillarda bir vaqtning oʻzida 180-200 ming kishi atrofida boʻlgan. Janglarda yoʻqotilgan askarlar oʻrnini doimiy ravishda xalgimizning barcha tabaqalari orasidan chiqqan yiqitlar toʻldirib turgan. Sovet rejimiga qarshi qurolli kurash qariyb 20 yil davomida istiqlolchilik harakati saflarida hammasi boʻlib 2 million kishi ishtirok etgan.

Qizil askarlarga qarshi hayot-mamot kurashida nafaqat erkaklar qatnashdi, balki unda xotin-qizlar va bolalar ham kurash maydonida oʻz otalari, erlari, oʻgʻillari bilan birgalikda dushmanga qarshi jang qilgan holatlar juda koʻp boʻlgan.

Tarixiy hujjatlarda koʻrsatilishicha, 1921-yil aprel-may oylarida Sharqiy Buxoroda sovet hokimiyati va qizil askarlar zoʻravonligiga qarshi xalq qoʻzgʻolonlari kuchayib ketadi. Ularda erkaklar bilan bir qatorda xotin-qizlar ham faol qatnashgan. Oʻsha kezlardaqi ahvolni qizil armiyaning 1-Turkiston otliqlar diviziyasi qoʻmondoni boʻlgan Spaskiy bunday tasvirlagan: "Juldur kiyimli, iflos, och qizil askarlar... Koʻlobda boʻlgan ikki kunlik janglardan soʻng shaharni talon-taroj etish uchun yopirildilar. Ular bu yerda qolgan tinch aholini otib tashlab, 50 ayolni zoʻrlab, nomusiga tegdilar, 140 xotin-qiz esa qal'aga qochib yashirindi. Komissarlarning (ularni

bo'ysundirish uchun) butun harakatlari hech qanday natija bermayapti"

Qizil askarlarning bunday zulm va zo'ravonliklariga qarshi butun mintaqada ayollar qoʻlga qurol olib kurashgan. Turkiston qoʻrboshilari oʻrtasida Karmanada Nodira qiz, Farg'ona vodiysida Shakarxon, Muhiddinbekning onasi kabi ayol qoʻrboshilar

gatag'on gilingan.

Turkistondagi istiqlolchilik harakati nafaqat harbiy, balki siyosiy va tashkiliy jihatdan ham puxta yoʻlga qoʻyilgan muazzam umumxalq kurashi sanaladi. Istiqlolchilarning harbiy strategiyasi va jang qilish taktikasi oʻziga xos edi. Ular safida mahalliy sharoitni ipidan ignasigacha yaxshi bilgan yoʻlboshlovchilar koʻp boʻlgan. Qoʻrboshilar boʻlajak jang shart-

ortiq odam halok boʻlgan, 500 nafarga yaqin

ayol va bola asir olingan. Ular shafqatsizlarcha

1931-yil avgust oyida Turkmaniston SSR

hududidagi Kultaqir qudugʻi atrofida qizil

askarlarga qarshi bo'lgan to'rt soatlik jangda

gʻalaba qozongan istiqlolchilar safida ayollar

va bolalar ham boʻlib, ular jangchilarga non va

suv yetkazib turgan. Oʻsha yili 17-sentabrda

Frunze va Kamenev tomonidan Turkistonda boʻlganida ishlab chiqilgan "bosmachilik"ka qarshi kurash maxsus yoʻriqnomasini soʻzsiz bajarar edi. Unga muvofiq, qizil armiya qoʻmondonligi joylarda qiruvchi otryadlar va maxsus uchar otliqlar otryadlari tashkil qilib, nafaqat istiqlolchilarni, balki ularga vordam koʻrsatayotgan va xayrixoh boʻlgan, ya'ni "bosmachilik bilan zararlangan" butun hududlardagi tinch aholini shafqatsiz ravishda

Istiglol uchun kurash mohiyatini sovet qo'mondonligi vakillari ham e'tirof etishga majbur boʻlgan. 1920-yil 18-avgustda 2-Turkiston oʻqchi diviziyasi komandiri F.Karpov Turkiston fronti qoʻmondoni M.Frunze bilan telegraf orqali bevosita suhbatida bunday degan edi: "Farg'onadagi urush qaroqchilarga garshi kurash boʻlmasdan, balki bu yerda kurash tub aholining sovet hokimiyatiga qarshi tashkiliy ravishdagi qoʻzgʻoloni hisoblanadi. Bosmachilar boʻlib oʻtgan janglarda katta kuch yoʻqotsalar-da, hozirgi vaqtda ularning safi yangidan, hattoki avvalgidan ham ortiq darajada toʻlib bormoqda..."

O'sha vaqtdagi Farg'ona vodiysida ham, Samarqand viloyatida ham, Buxoro va Xorazm respublikalarida ham xalqimiz doimiy ravishda istiqlolchilarni oziq-ovqat, kiyim-kechak, otlarni esa yem-xashak bilan ta'minlab turgan. Boylar va mulkdorlar qurolyarogʻ sotib olish uchun katta miqdorda mablagʻ ajratgan. Xalqning kuchli madadi va moddiy yordami boʻlmasa, istiqlolchilar sovet davlatiga qarshi 17-18 yil emas, balki 18 kun ham kurasha olmas edi. Biroq bu tarixiy haqiqat sovet hokimiyati yillarida unutilishga mahkum etildi. Aslini olganda, yovqur va azamat bobolarimizning zamonaviy qurollarga ega va tish-tirnog'igacha qurollangan qizil armiyaga qarshi qahramonona kurashi va jasorati oʻzbek xalqi tarixining XX asr birinchi

istiqlol janglari, xalq bilan munosabati, bolsheviklarning ularga qarshi terror siyosati xususida koʻp gapirish mumkin

Sovet hokimiyati har bir qoʻrboshi boshi uchun katta miqdorda mukofot tayinlaganining oʻziyoq ularga qarshi kurashda harbiy yoʻl samarasiz boʻlganidan dalolat beradi, albatta. Masalan, Shermuhammadbek boshi uchun 15000, Xolxo'ja Eshon boshi uchun 10000, Parpi boshi uchun 7000, Nurmat, Aliyorbek, Muhiddinbek, Yoʻlchi, Rahmongul kabi qoʻrboshilardan har birining boshi uchun 5000 rubl va'da qilingani ma'lum.

Sovet qo'mondonligi maxsus bo'limi xodimlari tomonidan tayyorlangan "mutlaqo maxfiy" hujjatlarda Farg'ona viloyatidagi qizil askarlarga qarshi harakat qilgan 181 qoʻrboshiga tavsif beriladi. Masalan, sovet aygʻoqchilaridan birining ma'lumotiga koʻra, "Katta Ergash qo'rboshining musulmon va rus aholisi oʻrtasida paydo boʻlishi olqishlarga sazovor boʻldi, unga eng yuksak tilaklar tilandi hamda uning qiyofasida Andijon va Qoʻqonda o'rnashgan sovet go'shinlaridan, hukumat vakillaridan va har ganday zo'ravonlikdan xalos giluvchi insonni koʻrdilar".

Madaminbekka qarshi dushmanlardan biri A.Gramatovich mana bunday ta'rif bergan: "U turli siyosiy oqimdagi kishilarni birlashtira oldi. Shuning uchun ham hech qaysi qoʻrboshi uningchalik kuchqudratga ega boʻlmagan edi... Madaminbek bizning rahbarlik faoliyatimizda yoʻl qoʻygan xato va kamchiliklarimizdan ustalik bilan foydalanardi. Uning o'z boshqaruv apparati, oʻzining tribunali va "genshtabi" boʻlgan: u qonunlar chiqargan".

"Turkiston turkistonliklarning yurtidir, unga boshqa hech kimning egalik qilishga haqqi yoʻq!" shiorini oʻrtaga tashlagan Shermuhammadbek qoʻrboshi Turkiston mintaqasining barcha aholisiga qilgan murojaatida qurolli kurash mohiyatini bunday ifodalagandi: "Bolsheviklar aldaydilar va oʻldiradilar. Barcha davlatlar bolsheviklarni tugatish uchun ularga qarshi kurashmoqdalar. Turkiston xalqiga oʻzini oʻzi boshqarish huquqi berilganida edi, biz kurashmagan

bilan bo'ysundirish siyosatini yuritdi. Buning uchun doimiy ravishda Rossiya markazidan katta miqdorda harbiy kuch, texnika va qurol-

yarogʻ yetkazib keldi Rasmiy ma'lumotlarda keltirilishicha 1920-yil yozida Rossiyadagi qizil armiyaning umumiy miqdori 5,5 million kishi edi Turkistondagi sovet hokimiyati ixtiyorida esa 181 ming 800 harbiy boʻlgan. Mazkur ulkan qo'shin yurtimizdagi milliy ozodlik harakatini bostirishda, jadidlarni ta'qib etish, sovet hokimiyatiga qarshi chiqqan yoki betaraf turqan barcha kishilarni ommaviy ravishda qatagʻon qilishda ishga solingan.

Turkistonliklarning koʻp yillar davomida Rossiya va SSSR hukmronligiga qarshi olib borgan kurashi har ikki tomondan ham koʻplab qurbonlarni talab qilgan. SSSR qiyofasidagi sovet Rossiyasi Turkistonni qayta bosib olish uchun birinchisiga nisbatan koʻproq vaqt yoʻqotgan, juda koʻp moddiy va ma'naviy talafot ko'rgan. Kamtarona hisob-kitoblarga qaraganda, qizil armiya Turkistonni qayta bosib olish uchun boʻlgan janglarda 400 ming askar va ofitseridan airaldi. Shuning uchun ham sovet davrida o'z fikriga ega barcha o'zbeklar kommunistik maddohlar nazarida "bosmachi" hisoblangan Turkiston istiqlolchilarining umumiy talafoti oʻldirilganlar, asir olinganlar va ogʻir yarador qilinganlar bilan jamlaganda 1,2 million kishini tashkil qiladi. Mintaqada bolsheviklar boshchiligida sovet hokimiyati oʻrnatilgach 1918-1935-villarda Turkistonda 1,5 million kishi xorijga muhojir sifatida ketishga majbur boʻldi. Janglarda oʻldirilgan va xorijga joʻnab ketganlarning aksariyati oʻzbeklar edi.

Bundan tashqari, 1917-1923-yillarda Farq'ona vodiysida 1 million kishi, Samarqand viloyatida 200 ming kishi ochlikdan oʻlgan. Ocharchilik Yettisuv viloyatida bundan ham fojiali boʻlgan. Bu paytda Yettisuv viloyati va Sirdaryo viloyatining ayrim uyezdlarida ochlik natijasida chorvador qozoq va qirg'izlardan 1 million kishi oʻlgan. Ocharchilik sovet hokimiyati tomonidan keyinchalik ham muntazam ravishda yuzaga keltirilgan va avj oldirilgan. Xususan, 1930-1933-yillarda Qozog'istonda bo'lgan dahshatli ocharchilik natijasida 1,75 million kishi halok boʻlgan. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, bu yillarda Qozogʻistonda oʻzbeklar soni 228 ming 200 kishidan 103 ming 600 kishigacha qisqarib ketgan.

Sovet hokimiyati 1928-1930-yillarda "qishloqni yot unsurlar"dan tozalashni boshlaganida oʻzbek qishloqlaridan kamida 500 ming xonadon boy va quloq xoʻjaligi sifatida o'z oilalari bilan surgun va badarg'a qilindi, qamoqxonalarga tashlandi. Ularning aksariyati qamoq va surgunda vafot etdi. Bu zo'ravonlikka qarshilik ko'rsatganlar esa shoshilinch otib tashlandi. Birgina Buxoro okrugi Shofirkon tumanidan 1929-1934-yillarda 510 xonadon "quloq xoʻjaligi" sifatida SSSRning turli hududlariga surgun qilingan. Ular orasida oʻziga toʻq xonadon sohibi Razzoq bobo oʻgʻli, Bogʻiafzal qishlog'ida yashovchi 24 yashar yosh yigit Sharof Razzoqov ham boʻlgan. Sharof Razzoqov 7-marta qamoqqa olingan va surgun qilingan.

Koʻrinib turibdiki, bugungi erkin hayotga osonlikcha yetib kelingan emas. Buning uchun juda ulkan qurbonliklar berilgan. Endigi avlodning muqaddas burchi millatimiz fidoyilarining qahramonliklarini bilish, ardoqlash, tinch-osoyishta kunlarimiz qadriga yetish, mustaqilligimizni koʻz qorachigʻidek asrashdan iboratdir.

ham boʻlib, ular dushmanga qarshi kurashgan. Nodira qiz va Muhiddinbek qoʻrboshining onasi rahbarligida ayollardan tuzilgan 30-50 kishilik maxsus guruhlar qizil askarlarga qarshi hayot-mamot janglari olib borgan.

Xotunning (Malika Toʻmaris) yigirmanchi yuz yillikdagi izdoshlari boʻlgan ayollarimiz Turkistonda milliy-hududiy chegaralanish oʻtkazilib, tarixiy oʻlkamiz parchalab tashlangandan keyin ham yana o'n yil davomida kurashni davom ettirgan. 1927-yilda Farg'ona vodiysining O'zgan tumanidagi Qorashoʻra qishlogʻida qizil askarlarga qarshi janglarda ham ayollar ishtirok etgan. Qizil askarlarning boshqa bir otryadi bu paytda qoʻrboshi Jonibek Qozi guruhiga qoʻshila olmagan 80 ayolni togʻlarda ushlab, hibsga olgan. Ular orasida Jonibek Qozining qizi va ukasining xotini ham boʻlgan. Qizil askarlar keyinchalik bu ayollarni otib tashlaydi.

sharoitlarini oldindan koʻra olgan, chunonchi, qizil askarlar miqdori, qurol-yarogʻi turlari va soni, hujum usullari yoki chekinishi —

hamma-hammasi oldindan puxta oʻrganilgan. Istiqlolchilar ochiq jang maydonlaridan tashqari, hovli va bogʻlarda, qishloqlardagi devorlar ortida, mahalla va guzarlarda xuddi baliq suvda suzgandek erkin harakat qilgan. Ular oʻz muqaddas tuproqlarini qizil bosqinchilardan ozod qilish uchun hayotmamot janglari olib borayotganini yaxshi bilar edi. Shu bilan birga, vatanparvarlar togʻ-u toshlarda, choʻl-u biyobonlarda, odam borishi qiyin bo'lgan dara va tog' cho'qqilarida ham kurashni davom ettirib, bosqinchilarni qon qaqshatgan.

Istiqlolchilarning oʻziga xos kurash usullari, butun xalq tomonidan doimo qo'llabquvvatlanishi qizil askarlarning tobora gʻazabini qoʻzgʻatardi. Natijada sovet armiyasi jangchilari butun-butun shahar va qishloqlarni vayron qilib, kulini koʻkka sovurar, tinch aholini qirib tashlar, Turkiston xalqini zaharli kimyoviy gaz ishlatib boʻgʻib oʻldirar, quduqlarni zaharlar, qisqasi, qizil armiya qoʻmondonlari yarmidagi eng shonli va zafarli zarvaraqlarini

Turkiston qoʻrboshilarining umumiy miqdori mingdan ortig boʻlgan. Hozirgacha ulardan faqat 300-400 nafarining harbiy faoliyati nisbatan o'rganilgan. Kichik Ergash, Katta Ergash, Madaminbek, Shermuhammadbek, Omon Polvon, Yormat Maxsum, Rahmonqul, Islom Polvon, Muhiddinbek, Xolxo'ja Eshon, Jonibek Qozi (Farg'ona vodiysi), Bahrombek, Ochilbek, Xolbo'tabek, Mirza Polvon, Qoraqulbek (Samarqand), Ibrohimbek, Mulla Abdulqahhor, Davlatmandbek, Fuzayl Maxdum, Hayit Amin, O'rmon Polvon, Hamro Polvon, Asadullabek, Abdulqayum Parvonachi, Mustafoqulbek, Turdi Toʻqsabo, Xurrambek, O'tanbek (Buxoro), Junayidxon, G'ulomalixon Bahodir, Rajabxon, Durdi Qilich, Temir Alixon, Yaxshi Geldibek, Bolabiy, Anna Bola, Eshon Xalifa (Xorazm) kabi yirik qoʻrboshilar faoliyati tahsinga sazovor. Qoʻrboshilar qiyofasi, harbiy

boʻlardik. Turkistonga oʻz huquqi berilmas ekan, biz huquq va vijdonimiz, ornomusimiz uchun soʻnggi tomchi qonimiz qolgunicha bolsheviklarga qarshi kurash olib

boraveramiz". Yangi Oʻzbekistondagina nihoyat nomi rosmana yuzaga chiqqan Ibrohimbek sovet hokimiyati tomonidan butun Sharqiy Buxorodagi markaziy siymo deya tan olingani ham bejiz boʻlmagan

Xorazm vohasi qoʻrboshilari sardori, shubhasiz, Junayidxon boʻlgan. Turkistondagi harakatining istiqlolchilik rahnamolaridan biri Ahmad Zaki Validiy keyinchalik yozgan xotiralarida uni "Rossiya hukmronligi oldida bosh egmagan va unga qarshi tinimsiz kurash olib borgan qum burguti", deb ta'riflagandi.

Sovet hokimiyati Turkistondagi istiqlolchilik harakatini bostirish uchun barcha kuch va vositalarni ishga soldi. Mintaqani "o't va qilich"

"Yangi Oʻzbekiston" va "Правда Востока" gazetalari tahririyati" DM

> **MUASSIS:** O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi

Bosh muharrir: Salim DONIYOROV

Qabulxona: (71) 233-56-33

Tahririyatga kelgan qoʻlyozmalar taqriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi. Gazetaning yetkazib berilishi uchun obunani rasmiylashtirgan tashkilot javobgar. Gazeta tahririyat kompyuter markazida sahifalandi Gazetaning poligrafik jihatdan sifatli chop etilishiga "SHARQ" NMAK mas'ul. Bosmaxona telefoni: (71) 233-11-07

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 13-yanvarda 1047-raqam bilan roʻyxatga olingan. Nashr indeksi — 236. Buyurtma G-1146. 43313 nusxada bosildi. Hajmi — 3 taboq. Ofset usulida bosilgan. Qogʻoz bichimi A2.

"SHARQ" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasida chop etildi.Bosmaxona manzili: Toshkent shahri, Buyuk Turon koʻchasi, 41-uy.

Bahosi kelishilgan narxda.

Navbatchi muharrir: Munojat Moʻminova Dizayner: Xurshid Abdullayev

> Manzilimiz: 100029. Toshkent shahri. Matbuotchilar koʻchasi, 32-uy

Topshirildi — 00:00

Devonxona va e'lonlar: (71) 233-70-98

E-mail: info@yuz.uz Veb-sayt: www.yuz.uz: (71) 233-47-05